

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra českého jazyka a literatury

Studijní program: B7310 Filologie

Studijní obor: Český jazyk a literatura

Vyjadřování zdvořilosti v televizních talk-show

Expressing of politeness in TV talk-shows

Bakalářská práce: 10-FP-KČL-B-31

Autor: Barbara PABYŠKOVÁ

Podpis:

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Oldřich Uličný, DrSc.

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
58	0	0	0	17	1+2 (CD)

V Liberci dne

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Barbara Pabyšková**
Osobní číslo: **P09001076**
Studijní program: **B7310 Filologie**
Studijní obor: **Český jazyk a literatura**
Název tématu: **Vyjadřování zdvořilosti v televizních talk-show**
Zadávající katedra: **Katedra českého jazyka a literatury**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Uchazečka se seznámí s pragmatickou teorií zdvořilosti a poznatky bude aplikovat na popis komunikátů ve specifickém publicistickém žánru, který v současné době patří mezi vlivné mediální útvary.

Při získávání materiálu se uchazečka bude spoléhat především na internet, bude se orientovat na 2 – 3 pořady různého typu v delším časovém období. Z nich vybere typické a opakující se komunikační situace s výskytem prostředků, na které se orientuje, popíše je a porovná. Komplexní analýzu bude demonstrovat na vybrané ukázce, která bude v práci přepsána.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Daneš, F. a kol. : Český jazyk na přelomu tisíciletí. Academia, Praha 1997

Švehlová, M. : Zdvořilost a řečová etiketa. Sborník prací PdF UK, Filologické studie XIX, UK Praha 1994

Hirschová, M.: Pragmatika v češtině. UP Olomouc 2006

Hoffmannová, J. : Stylistika a ... Trizonia, Praha 1997

Vybrané stati z Naší řeči a Slova a slovesnosti

Vedoucí bakalářské práce:

prof. PhDr. Oldřich Uličný, DrSc.
UPOL

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2010**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2011**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

prof. PhDr. Oldřich Uličný, DrSc.
vedoucí katedry

dne

Čestné prohlášení

Název práce: Vyjadřování zdvořilosti v televizních talk-show
Jméno a příjmení autora: Barbara Pabyšková
Osobní číslo: P09001076

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne:

Mé poděkování patří profesoru PhDr. Oldřichu Uličnému, DrSc., především za jeho trpělivost, cenné rady a komentáře.

Anotace:

Bakalářská práce se zabývá vyjadřováním zdvořilosti v televizní talk-show, respektive porušováním zdvořilosti. Pro komplexní analýzu jsme použili jeden dialog talk-show *Uvolněte se, prosím*. Práce není formálně rozdělena na praktickou a teoretickou část, obě části se prolínají. Nejprve charakterizujeme pojmy komunikace, dialog a mediální dialog, talk-show a strukturu pořadu *Uvolněte se, prosím*. V další části práce se věnujeme pojmu zdvořilost, následně již demonstrujeme porušování zdvořilosti na konkrétních příkladech podle jednotlivých principů. Výsledky našeho zkoumání hodnotíme a shrnujeme v závěru práce.

Annotation:

This thesis deals with the expression of politeness in a TV talk-show, or more precisely with violations of politeness. For comprehensive analysis we used one dialogue of talk-show *Uvolněte se, prosím*. The thesis is not formally divided into practical and theoretical part, both parts of thesis are mixed. At first we describe the concepts of communication, dialogue and media dialogue, talk-show and structure of talk-show *Uvolněte se, prosím*. In the next section we deal with the concept of politeness, then we demonstrate violations of politeness on concrete examples in accordance with individual principles. The results of our research are summarized and evaluated in the conclusion.

Klíčová slova:

komunikace, dialog, mediální dialog, talk-show, mluvčí, adresát, moderátor, host, zdvořilost, kooperační princip, zdvořilostní princip, pozitivní tvář, negativní tvář

Key words:

communication, dialogue, media dialogue, talk-show, speaker, addressee, moderator, guest, politeness, cooperation principle, courtesy principle, positive face, negative face

Obsah

Úvod.....	7
1 Komunikace.....	9
1.1 Dialog.....	10
1.2 Mediální dialog.....	11
1.3 Talk-show.....	13
1.4 Struktura pořadu Uvolněte se, prosím.....	14
1.5 Stručný profil moderátora Krause.....	16
1.6 Verbální a neverbální komunikace.....	17
2 Zdvořilost.....	22
3 Kooperace a konverzační maximy.....	24
3.1 Porušování komunikačních maxim v pořadu.....	25
4 Zdvořilostní princip a zdvořilostní maximy.....	30
4.1 Porušování zdvořilostních maxim v pořadu.....	31
5 Pozitivní a negativní tvář.....	39
5.1 Ohrožení pozitivní a negativní tváře v pořadu.....	39
6 Zdvořilostní strategie a jejich dodržování.....	47
7 Ironie.....	51
Závěr.....	54
Seznam transkripčních značek.....	56
Použité zdroje a literatura.....	57
Přílohy.....	59

Úvod

Předpokládaným materiálem pro analýzu porušování zdvořilosti byly dva až tři televizní pořady různého typu v delším časovém období. Nicméně na základě požadavků na rozsah bakalářské práce jsme dospěli k závěru, že postačí jeden televizní pořad, respektive jeden dialog, na němž bude možno demonstrovat komplexní analýzu. Analýzou více pořadů (dialogů) bychom výrazně přesáhli standardní rozsah bakalářské práce. Předmětem zkoumání jsme tedy zvolili pouze jeden dialog.

Práce sleduje dodržování, respektive porušování zdvořilosti v talk-show *Uvolněte se, prosím*. Pořad vysílala Česká televize 3. dubna 2009, hostem tohoto dílu byla Kateřina Jacques. Výběr dialogu právě s Kateřinou Jacques byl záměrný, neboť komplexně splňuje množství materiálu pro analýzu porušování zdvořilosti.

Předmětem naší analýzy je porušování Griceových komunikačních maxim (kooperační princip) a Leechových zdvořilostních maxim (zdvořilostní princip). Práce není formálně rozdělena na teoretickou a praktickou část, tyto dvě části se prostupují. Praktická část čerpá z vlastního komplexního transkriptu dialogu, teoretická část využívá prací převážně M. Hirschové, S. Čmejrkové, M. Švehlové, J. Hoffmannové.

V první části bakalářské práce přibližujeme pojmy komunikace, dialog, mediální dialog a talk-show. Dále věnujeme pozornost struktuře pořadu *Uvolněte se, prosím*. Neopomíjíme ani verbální a neverbální vyjadřovací prostředky, které nepochybně souvisí se zdvořilostí, a doplňujeme teoretickou část o příklady, čerpané z vlastního transkriptu.

V další části práce charakterizujeme pojem zdvořilost, od níž se odvíjí následující části práce, tj. analýza porušování komunikačních maxim, porušování zdvořilostního principu, ohrožování pozitivní a negativní tváře a nedodržování zdvořilostních strategií. Všechny tyto části jsou demonstrovány na konkrétních příkladech, na vybraných ukázkách čerpaných z transkriptu. Výsledky naší komplexní analýzy shrneme v závěru samotné práce.

Pro naši práci nám posloužil díl vysílaný 3. dubna 2009 v České televizi, respektive jeden dialog, a to s Kateřinou Jacques.

Po zhlédnutí uvedeného dílu jsme nejprve provedli transkript celého dialogu, z něhož jsme nadále čerpali materiál pro naši analýzu. Při transkriptu jsme použili transkripční značky, jež jsou dostupné na webových stránkách Ústavu pro jazyk český v sekci Korpus DIALOG. Videozáznam uvedeného dílu obsahuje CD v příloze.

1 Komunikace

Pojem komunikace není dosud platně a jednotně definován, existuje několik různých slovníkových definicí. Komunikací se zabývá řada vědních disciplín (psychologie, sociologie, lingvistika, filosofie atd.). Původ slova komunikace můžeme hledat v latinském jazyce – v adjektivu *communis* (společný), *communicare* znamená činit něco společným, komunikovat, dorozumívat se.¹

Podle Encyklopedického slovníku češtiny komunikací rozumíme sociální interakci, v užším smyslu jazykové jednání. Příznačný je „zájem o zdroj informace, jejího emitenta (mluvčí), způsob přenosu informace i její přijetí adresátem, popř. zpracování komunikátu chápané jako cíl či efekt.“²

V širším slova smyslu komunikace znamená předávání informací mezi mluvčím a adresátem (produktorem a příjemcem), tedy minimálně mezi dvěma účastníky.³ Jak tvrdí Vybíral, účastníky komunikace nejsou jen mluvčí a adresát, ale také přihlížející, tedy ti, kteří do komunikace nijak nevstupují (v tomto případě máme na mysli televizní diváky), jsou pouze jejími svědky - komunikují sdílením informací předávaných mezi mluvčím a adresátem.⁴

V pořadu *Uvolněte se, prosím* je tedy publikum jedním z účastníků komunikace. Jednak je svědkem rozhovoru moderátora a jeho hostů, přihlíží výměně informací a sdílí je. Na předávané informace publikum často reaguje smíchem, tím se aktivně zapojuje do komunikačního aktu.

Účastníci komunikace neboli komunikanti se střídají v aktivních a pasivních rolích, oba produkují a přijímají informace. Vybíral je přesvědčen, že "*komunikace se překrývá s interakcí*".⁵ Původce (mluvčí) a příjemce komunikace jsou při komunikačním aktu v určitém vztahu - produkují informace, přijímají je, reagují na ně, přičemž to, co je předmětem komunikace, nějakým způsobem působí na druhého účastníka komunikace, při komunikaci ovlivňují jeden druhého.

¹ ČECHOVÁ, M. a kol. *Čeština – řeč a jazyk*. Praha: SPN, 2011, s. 378.

² KARLÍK, P., NEKULA, M., PLESKALOVÁ, J. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: NLN, 2002, s. 219.

³ ČERMÁK, F. *Jazyk a jazykověda*. Praha: Karolinum, 2004, s. 13.

⁴ VYBÍRAL, Z. *Psychologie komunikace*. Praha: Portál, 2005, s. 25.

⁵ Tamtéž, s. 27.

Komunikaci klasifikujeme podle několika aspektů, a to na komunikaci interpersonální a masovou, mluvenou a psanou, verbální a neverbální, soukromou a veřejnou, oficiální a neoficiální či jednojazyčnou (v jednom jazyce) a vícejazyčnou (v několika jazycích, zahrnutí neverbálních prostředků).⁶

Diference v charakteru komunikace ovlivňuje komunikační situace. Pod tímto pojmem si můžeme představit určité okolnosti, za nichž komunikace probíhá a které ji ovlivňují. V užším smyslu se komunikační situací rozumí *"situace, navozená atmosféra, jež je dána prostředím, např. sociálním, kulturním apod., jeho kvalitou a okruhem adresátů"*.⁷ „Smysl výpovědi se v závislosti na situaci skládá ze dvou základních složek: z **obsahu** (co se říká) a z **(aktuální) komunikační funkce** (proč se to říká).⁸

Formu a průběh komunikace ovlivňují určité okolnosti (podmínky), které nazýváme objektivní a subjektivní slohotvorní činitelé. Objektivními okolnostmi jsou například: funkce komunikátu, cíl komunikace, záměr mluvčího, ráz komunikátu, prostředí a čas komunikace, forma, kód a téma komunikace.⁹

Mezi subjektivní okolnosti (faktory) řadíme například věk, pohlaví, mentální vyspělost, vzdělání komunikanta, jeho povahové vlastnosti, záliby, vztah k tématu komunikace apod.¹⁰

Předmětem našeho zkoumání je komunikace mluvená, a to ve formě dialogu (mediální dialog). Jedná se tedy o komunikaci interpersonální, mluvenou, verbální (se zapojením neverbálních prostředků), veřejnou a oficiální.

1.1 Dialog

Podstatou dialogu je rozhovor dvou nebo více osob (mluvčích), je postaven na jejich vzájemné interakci. V dialogu mluvčí střídavě pronášejí své repliky, jež na sebe vzájemně reagují, a střídají se v aktivních a pasivních komunikačních rolích.¹¹

⁶ HIRSCHOVÁ, M. *Pragmatika v češtině*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, s. 204.

⁷ ČECHOVÁ, M. a kol. *Současná česká stylistika*. Praha: ISV, 2003, s. 63.

⁸ KOL. AUTORŮ. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: Lidové noviny, 2008, s. 585.

⁹ ČECHOVÁ, M. a kol. *Současná česká stylistika*. Praha: ISV, 2003, s. 60.

¹⁰ Tamtéž, s. 68.

¹¹ HOFFMANNOVÁ, J. *Stylistika a... současná situace češtiny*. Praha: Trizonia, 1997, s. 9.

Tedy nejméně dva účastníci se střídají v rolích mluvčího, jenž tvoří aktivní složku komunikace, a adresáta (posluchače), jenž je v komunikaci pasivní. Podle Čmejrkové je dialog primární nástroj lidské komunikace, je prostředkem k výměně informací a interpersonálnímu kontaktu. Oproti dialogu stojí monolog, který má vždy adresáta (divák, posluchač nebo sám mluvčí, jde-li o monolog vnitřní, to se ale týká zpravidla umělecké sféry).¹²

Dialog může být uskutečněn jednak ve formě mluvené, jednak ve formě psané (dopisy, e-maily, SMS zprávy, internetové diskuze).¹³ Mluvený dialog probíhá v určitém časovém úseku, účastníci konverzují o daném tématu a jejich repliky (turns) na sebe navzájem reagují.¹⁴ Tento přirozený dialog probíhá tváří v tvář. Nás ale bude zajímat mediální dialog.

1.2 Mediální dialog

Pod pojmem veřejný mluvený projev si mnozí představí monologickou promluvu mluvčího v médiích o daném tématu, jenž počítá s adresátem, který mu nedá žádnou zpětnou vazbu, pouze přijímá. Tyto veřejné mediální projevy však od 90. let plní službu oficiální a slavnostní. Zastoupily je, v případě televize, různé diskuze, debaty, polemiky, interview a talk-show, které prorazily do médií právě v 90. letech.¹⁵ U monologické formy projevů nebyl mluvčí nijak přerušován, přizpůsoboval si situaci podle sebe, pak se objevily dialogické formy veřejného projevu, v nichž mluvčí svou promluvu přerušuje, přizpůsobuje ji nově vzniklým komunikačním situacím, v nichž velmi často vyvstává prostor pro konfrontaci.¹⁶ Můžeme říci, že zpravidla pro každého z nás je zřejmě zajímavější debata, v níž je nějaký konflikt, než formální monolog.

Nově vzniklé televizní pořady se staly díky častým konfrontacím jejich účastníků oblíbenými (odborně nazvanými *infotainment*, tj. *information and*

¹² ČMEJRKOVÁ, S. *Zdvořilost v rozhovoru. In O češtině*. Praha: Česká televize, 2007, s. 134-135.

¹³ HIRSCHOVÁ, M. *Pragmatika v češtině*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, s. 205.

¹⁴ Tamtéž, s. 205.

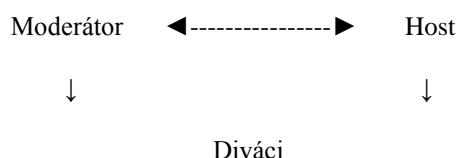
¹⁵ ČMEJRKOVÁ, S. *Jazyk, média, politika*. Praha: Academia, 2003, s. 80.

¹⁶ Tamtéž, s. 80.

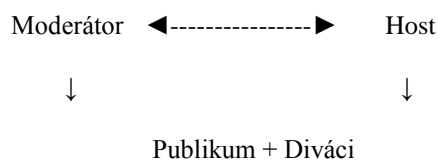
entertainment = informace a zábava, někdy dokonce *confrontation*, tzn. konfrontace pro zábavu).¹⁷

Podstatou mediálního dialogu je jeho obrácenost k publiku, posluchačům, divákům, mediální dialog je zkrátka adresován třetí osobě, jež je cílem, k němuž dialog směřuje.¹⁸ Diváci mohou dialogu naslouchat a sledovat ho doma u televizních obrazovek, či přímo ve studiu, tudíž adresátů je hned několik okruhů. V takovém případě mluvíme o dvojité komunikační konstelaci, při níž je "vnitřní komunikační okruh" (okruh studia) překryt "vnějším okruhem komunikačním" (televizní diváci).¹⁹

Moderátorova pozornost a intence jeho vstupů může být dvojitá: může být rozdělena mezi hosta a publikum (diváky). Tato dvojitá intence se týká nejen úvodních a závěrečných formulací (též neverbálního vyjadřování, pohledů, pootočení hlavy a těla), ale moderátor se obrací k publiku (divákům) také výběrem svých otázek, jimiž jim osvětluje a upřesňuje názory svého hosta. Host může obracet svou pozornost k publiku a odpovídat na otázky tak, aby na něj zapůsobil. Názorné schéma²⁰:

Pořad *Uvolněte se, prosím* má ale jednak své publikum, jednak televizní diváky. Schéma musí být proto doplněno o publikum, tedy:

¹⁷ ČMERJKOVÁ, S. *Zdvořilost v rozhovoru. In O češtině*. Praha: Česká televize, 2007, s. 137.

¹⁸ ČMERJKOVÁ, S. *Jazyk, média, politika*. Praha: Academia, 2003, s. 85.

¹⁹ Tamtéž, s. 85.

²⁰ Tamtéž, s. 86.

Vnitřní a vnější komunikační okruh můžeme pozorovat na následujících příkladech.:

a) přivítání publika a televizních diváků - **JK: *dobrý večer dámy a pánové***

b) promlouvání k publiku ve studiu a zároveň k divákům - **JK: ...ted' teda prišla sezóna *to uznáte sami* že jo to jako jedna pecka za druhou ■ ona je světová krize ■ tak aby toho nebylo málo *my sme si ud'áli* vládní krizi eště ■ tím *sme vylepšili* evropskou krizi, ...no jinak *zdravim* přátele na slovensku gratuluju ale↑, ...a pudem do tý politiky a uděláme *vám* z tý politiky takový↑ týty ((smích publika)) ■ že se z toho nevzpamatujete↓ ((smích publika)) ■ *pojd'me se podívat* co *nám* přinesl tento týden↓, ...*vzpomínáte* ■ na slavný slogan, ...tak *si projd'eme* jenom titulky**

c) přivítání hosta - **JK: *...a nyní dovoľte abych pozval* našeho prvního↑ hosta kterým je kateřina žak**

1.3 Talk-show

Pořad *Uvolněte se, prosím* patří svou strukturou mezi pořady zvané talk-show. Encyklopedie praktické žurnalistiky definuje termín talk-show jako „rozhlasový nebo televizní pořad, jehož hlavní součástí je interview s osobnostmi, které jsou předmětem obecného zájmu”.²¹ Hosty mohou být jednak velmi známé osobnosti, jednak veřejnosti doposud neznámí lidé, kteří jsou ovšem nějakou činností či vlastností zajímaví. V talk-show *Uvolněte se, prosím* tomu tak je, první dva hosté jsou osobnosti veřejnosti již známé, třetího hosta Kraus ve svém pořadu veřejnosti teprve představuje. Výběr hostů je velmi promyšlený. Pro Krause jsou přitažliví ti, kteří mají například nějakou zajímavou či skandální příhodu, jež byla zmiňována v médiích. Tento Krausův záměr předpokládá větší atraktivnost a zájem televizních diváků.

Můžeme předpokládat, že pro pozvání Kateřiny Jacques se Kraus nerozhodl jen proto, že byla v té době poslankyní sněmovny za Stranu zelených, ale mohl pro něj být zajímavý její incident z roku 2006. Při demonstraci měla být Jacques napadena policistou, na nějž podala trestní oznámení. Policista byl nakonec zproštěn

²¹ OSVALDOVÁ, B., HALADA, J. a kol. *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. Praha: Libri, 1999, s. 184.

viny. Jacques byla v několika médiích nařčena, že se podaným trestním oznámením na policistu chtěla pouze zviditelnit před nastávajícími volbami.

Talk-show *Uvolněte se, prosím* je zároveň obrazem tzv. late night show, proslavené hlavně ve Spojených státech a západní Evropě. Late night shows jsou televizní pořady s vysokou sledovaností vysílané pozdě večer (proto late night), jejich podstatou je rozhovor moderátora a jeho hosta za přítomnosti publika, atraktivita a zábava.²² Celosvětově nejznámější late night show je americký pořad s názvem Show with David Letterman. Právě Lettermanova show se stala inspirací pro Krausovu talk-show *Uvolněte se, prosím*. Oba pořady mají velmi podobnou strukturu, Jan Kraus využívá stejných postupů jako David Letterman. Jako příklad můžeme uvést například úvodní monolog na nějakou aktuální otázku, krátký přehled uplynulých nejzajímavějších událostí, rozhovor s hosty, ale zároveň obracení se k publiku a televizním divákům, pokládání i tzv. otázek "na tělo", při nichž si moderátor mnohdy nebere servítky, ironie. Lettermanův a Krausův humor je velice podobný.

1.4 Struktura pořadu *Uvolněte se, prosím*

Talk-show *Uvolněte se, prosím*, publicistický zábavný pořad, vysílala Česká televize od 19. listopadu 2004 do 25. června 2010. Poté se pořad přemístil na televizní kanál Prima Family pod názvem Show Jana Krause, kde se vysílá dodnes. Pro svou bakalářskou práci jsem si vybrala díl vysílaný 3. dubna 2009 v České televizi.

Pořad *Uvolněte se, prosím* diváci mohli sledovat každý pátek ve večerních hodinách. Její časové rozmezí, stopáž, byla zpravidla okolo 40 minut. Natáčelo se ve studiu divadla Ponec, pořad byl tedy stříhaný, předtočen, moderoval ho Jan Kraus. Talk-show měla pevnou a neměnnou strukturu s předem daným scénářem. Jelikož je

²² Česká televize: Pořady. [online]. [cit. 2012-11-12]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1176221164-uvolnete-se-prosim/207562222000025/?vso=oporadu>.

televizní pořad *Show Jana Krause* naprosto totožný s talk-show *Uvolněte se, prosím*, budeme nadále pokračovat v přítomném čase.

Jan Kraus se nejprve přivítá s publikem a televizními diváky za doprovodu znělky, poté následuje přibližně dvouminutový komentář, reakce na aktuální události (ekonomická krize, excesy politiků či jiných významných lidí, aktuální kauzy a další), jež jsou publiku a divákům již známé, například z televizního zpravodajství, tištěných novin či internetového zpravodajství. Úvodní slovo Jan Kraus zakončí vždy stejnou větou: Pojd'me se podívat, co nám přinesl tento týden.

Následuje přehled událostí, které se staly v uplynulém týdnu. Kraus nejčastěji čerpá z novinových článků či z internetového zpravodajství. Vybírá si vtipné zprávy, nebo naopak články, jež společnost pobouřily nebo v ní vyvolaly určitou reflexi, a ty vždy vtipně či ironicky okomentuje. Úvodní přehled trvá necelé dvě minuty, ale tento čas se může samozřejmě měnit v závislosti na závažnosti a množství událostí, jež stojí za zmínku. Přehled je vždy zakončen krátkou hudební znělkou, kterou vždy zajišťuje kapela Krausova syna Davida. Tím končí Krausův monolog a nastává čas pro konverzaci.

Moderátor si do své talk-show zve zpravidla tři hosty. První z nich je nejčastěji ve významném postavení, například politik, právník, spisovatel, herec, režisér, zpěvák, moderátor, zkrátka společensky úspěšný a významný člověk, který je na televizních obrazovkách vidět a divákům je již dobře známý. Druhým hostem často bývají lidé, kteří jsou divákům známí, ale jejich postavení ve společnosti není tak významné jako v případě prvním. Třetí a zároveň poslední host je zde spíše pro pobavení publika a televizních diváků. Tím se samozřejmě nemyslí nějaké zesměšňování či ztrapňování hosta proto, aby se publikum a lidé u obrazovek smáli, ale host je nějakou vtipnou či zábavnou činností zajímavý a není publiku a divákům zatím znám. Kraus mu tedy ve svém pořadu dává možnost se zviditelnit a představit se veřejnosti. Tyto hosty většinou zastupují rekordmani, chovatelé zvířat, tanečníci, astrologové a další.

Nejvíce času je věnováno prvnímu hostu, a to mezi deseti až sedmnácti minutami. Tento vyhraněný čas je samozřejmě individuální a variabilní, nelze proto říci přesnou dobu. Nejméně času věnuje poslednímu hostu, jak je již psáno výše, jde

pouze o jeho představení. Součástí pořadu je také vystoupení po celou dobu přítomné kapely Krausova syna Davida, které následuje vždy po druhém hostu.

Jan Kraus nejprve hosta stručně představí publiku a divákům. Pokud se s ním zná soukromě a tyká si s ním, zmíní, odkud se znají. Kraus si často vybírá na svého hosta nějaké pikantnosti. Osobnost, pomínu-li posledního hosta, je již lidem známa z médií, proto upřednostňuje témata, jež nebyla lidem prozatím představena, jsou kolem nich nějaké spekulace nebo jsou něčím výjimečné, pikantní. Reaguje také na určité excesy, významné počiny, není výjimkou také smutná či tragická událost.

Jak již bylo zmíněno výše, jde o interpersonální komunikaci. Moderátor Kraus má vše pod svou kontrolou. On je tím, kdo určuje, o čem se bude mluvit a jak dlouho. Téměř v každém díle *Uvolněte se, prosím* jsou rozhovory obohaceny o videoukázky, jako například u herců, zpěváků, sportovců a dalších hostů. Je-li host zpěvák, zpravidla ve studiu zazpívá, není však pravidlem, je-li to před rozhovorem, nebo až po něm. Třetí host si s sebou často přinese nějakou věc, předmět nebo zvíře, to, díky čemu je výjimečný a díky čemu byl do pořadu pozván. Minuty pro třetího hosta tedy nejčastěji nejsou založeny na dialogu, ale spíše na představení dané aktivity, výjimečné činnosti, kuriozity. Kraus tedy svou talk-show zakončí vtipnou tečkou.

Hosté se tak mohou cítit poněkud nervózně také proto, že jsou publiku a divákům celkově odhaleni. Nemají k dispozici stůl jako Kraus, nemohou se tak o nic opřít a za co se případně schovat.

Moderátor pořad ukončí poděkováním za pozornost a rozloučením se s publikem a televizními diváky. Každý díl končí mottem *Uvolněte se, prosím*.

1.5 Stručný profil moderátora Krause

Jan Kraus se narodil v roce 1953 v Praze. V současné době působí především jako moderátor na televizní stanici Prima Family, kde moderuje svůj pořad nazvaný *Show Jana Krause*. Proslavil se ale už svým hereckým nadáním, ztvárnil řadu nejen dětských rolí. Z hlediska moderátora odstartoval svou kariéru v pořadu *Dvaadvacítka* (v letech 1996-1999), poté působil v pořadu *Sauna* (1999-2000), následoval pořad

Další, prosím! (2000-2001), nejvíce se ale proslavil svou talk-show *Uvolněte se, prosím*, vysílanou v České televizi do roku 2010. Poté se pořad přesunul na televizní stanici Prima Family pod názvem *Show Jana Krause*. Kraus působí také v rádiu, a to jako glosátor současného dění na stanici Frekvence 1.²³

1.6 Verbální a neverbální komunikace

Každý z nás komunikujeme jak verbálně (slovy), tak neverbálně (mimoslovně), a to ať už záměrně (například nechceme-li říct, že nevíme, potřese me rameny), nebo nezáměrně (zdravíme a přitom mávneme rukou). Jak tvrdí Vybíral, pod pojmem neverbální dorozumívání se skrývají veškeré naše signály, jimiž chceme něco sdělit, a to buď společně se slovy, či zcela beze slov.²⁴ Do neverbálního vyjadřování patří tedy veškerá gesta (ruce, nohy), mimika (obličej), oční kontakt, řeč těla a intonace hlasu.

Gesta užíváme tehdy, nechceme-li užít slova, nebo z nějakého důvodu mluvit nemůžeme, není to k dané situaci adekvátní (např. ruch, hluk; svatební a pohřební obřad). Podle Vybírala gesty také ilustrujeme (zobrazujeme, předvádíme) to, co právě říkáme, jedná se o takzvané ilustrátory. Svou řeč řídíme takzvanými regulátory, udáváme tak například tempo řeči nebo průběhu celého rozhovoru.²⁵

Rozdělíme-li řeč moderátora Jana Krause na verbální a neverbální, shledáme, že oba typy komunikace jsou v jeho případě z hlediska výskytu téměř na stejné úrovni. Svůj verbální (mluvený) projev Kraus téměř po celou dobu rozhovoru s Kateřinou Jacques doplňuje neverbálními prostředky, a to hlavně svou gestikulací.

Budeme-li se nyní soustředit na neverbální stránku Krausova projevu, shledáme, že téměř celý rozhovor s Kateřinou Jacques gestikuluje rukama, buď spojuje dlaně do sebe, mne si prsty, škrábe se na nich a mezi nimi, neustále rozevívá a skládá ruce do sebe, což se během pořadu stupňuje (nakonec pleskne o sebe dlaněmi, rukama ilustruje telefonování). Příznačná je pro něj i mimika, hlavně v případech,

²³ FDb.cz: Filmová databáze. [online]. [cit. 2012-11-08]. Dostupné z: <http://www.fdb.cz/lidi-zivotopis-biografie/29693-jan-kraus.html>.

²⁴ VYBÍRAL, Z. *Psychologie komunikace*. Praha: Portál, 2005, s. 81.

²⁵ Tamtéž, s. 83.

kdy o něčem pochybuje, nadzvedne obočí. Neopomenutelná je také jeho velmi častá stoupavá intonace.

Kraus zpravidla mluví hovorovou a obecnou češtinou. Spisovné prostředky střídá s nespisovnými. Na příkladu můžeme vidět, že je pro jeho řeč příznačná hlavně *obecná čeština*:

(32) **JK:** no ne vy ste vytvořili další přeběhlíky že jo eště tímhle vylučováním takže vo to je pak větší ta šance samozřejmě že ty přeběhlíci to by jako během pár let *moh bejt celej* parlament *plnej* přeběhlíků

(82) **JK:** no ne tak ee vy máte svoje informace v rámci *svýho* pobytu v parlamentu a tak ale já třeba (odkašlání) já jsem *takovej běžnej* občan čili já nic *jinýho* nemám

Na následujícím příkladu vidíme kromě výše uvedených příkladů obecné češtiny pro Krause příznačné i užívání *protetického v, zjednodušení souhláskové skupiny daného slova a krácení vokálu uvnitř slova*.

(109) **JK:** *voní* zelený sou takový rozvolněný to já na nich mám rád že jo že to taková bujará strana většinou všude na světě že jo (nádech) takový e v těch u těch zelenejch je *dycky*...

(110) **KJ:** = no nuda to není no

(111) **JK:** nuda to *není* ne

(112) **KJ:** = nuda to není

(113) **JK:** *prosim* vás a teďko ee tak prosadili ste něco z těch svejch ekologickéjch zájmů

Dalším velmi příznačným prvkem Krausovy mluvy jsou *vycpávková slova*, jichž užívá opravdu přespříliš. Jsou to zpravidla slova **no, že jo, hele, jo** a dá se říci, že i slovo **čili**. Jen vycpávkové slovo "no" řekl Kraus za 16 minut více než čtyřicetkrát.

Př.:

(62) **JK:** no tak je pravda vy byste na to byla celkem fundovaná máte na to i průpravu **že jo** vy ste i studovala v zahraničí **čili** u vás by jaksi ■ byla šance že byste tam mohla něco zastat **no** ale znáte to **že jo** ■ je to pak těžký získat ty hlasy taky záleží kolik bude na kampaň a tak

(119) **JK:** =no tak co ste třeba prosadili ekologickýho do teďka

(120) **KJ:** z těch ekologických věcí ↑ no

(121) **JK:** =no tak ■ samozřejmě hlavně z těch ekologických věcí

(122) **KJ:** no my neděláme jenom ekologič[ký věci]

(123) **JK:** [já vim že] **ne** ale mě by zajímaly hlavně **tak** ste zelený **že jo tak**

Na následujícím příkladu vidíme, že ani pro *vulgarismy* nejde Kraus daleko. Dělá to záměrně, ví, že nastane pozitivní reakce publika.

(103) **JK:** **čili** jeden má velký triko druhý má dlouhý triko ■ **čili** voba trikařej a my to vodnášíme my sedíme jako *kretění* u televize a ((smích publika))

(174) **JK:** [ne to je velmi rozumný] a teď si probereme trošku tu ekologii ■ dejme tomu že bych byl ten zájemce vo tu ekologickou podporu jesi tomu dobře rozumím já sem *prase* topím uhlím a cvičkama ((smích publika))

(150) **KJ:** =ale vy ste naprosto nadstandardně informovanej

(151) **JK:** =ne vy ste zvyklá z parlamentu na *blbce* ale já sem normální ((smích publika, potlesk))

Spojku *čili* užíváme pro **vyjádření totožnosti** (ve stejném významu je spojka *neboli*). Např. *Lilek čili baklažán je chutná zelenina*. Lilek a baklažán jsou stejného významu, proto je zde spojka *čili* adekvátní. Avšak Jan Kraus slovo *čili* nevyužívá jako spojku, nýbrž jako vycpávkové slovo. Tato slova jsou zlozvykem mnoha z nás. Aniž bychom si to uvědomovali, například při troše trémy nebo nevíme-li, jak začít naši repliku, těchto slov užíváme, a ne málo. Nejfrekventovanější jsou slova *jako, jakoby, tedy/a, takže, prostě*.

Př.:

(101) **JK:** jo: to já nevim a v tomle já se jako nevim... já slyšel že si někdo honí triko ale honí velký triko ((smích publika)) ■ no dobře tak tak vy tohle víte líp než já z toho parlamentu ale↑ **čili** paroubek si honí velký triko no a topolánek si honí malý tričko

(102) **KJ:** =dlouhý triko ((smích publika)) dlouhý triko

(103) **JK:** **čili** jeden má velký triko druhý má dlouhý triko ■ **čili** voba trikařej a my to vodnášíme my sedíme jako kretění u televize a ((smích publika))

V tomto případě užití slova čili nejde o vyjádření totožnosti. Zde si můžeme slovo čili nahradit například slovy **takže** nebo **tedy**. I tato slova by zde měla vycpávkovou funkci. Dosadíme-li tam spojku neboli (shodnou s čili), vidíme, že významově sem spojka čili nepatří, a proto nejde o vyjádření totožnosti, nýbrž o Krausův zlozvyk - užívání vycpávkových slov.

Kraus užívá velké množství *expresivních slov, obrazného vyjádření a neologismů*. To můžeme pozorovat na příkladech:

Expresivní výrazy:

(4) JK: ... jedna **pecka** za druhou..., ... reportér **řval** hurá...

(97) JK: to nevím jestli to není **sprost'árna** co ste teď řekla ((smích publika))

JK: [počkejte] já mám dost starostí jenom s **kvartýrem** a s chalupou planeta to je nad moje síly ((smích publika))

(202) JK: já mně nejde vo **žrádlo** ((smích publika))

(212) JK: ... co tam mám↑ **frknout** dovnitř

(214) JK: ... já si říkám **furt** dyť já vůbec nevím co je ta biomasa proto se ptám

(241) JK: ... v tom mám **čurbes** co je biomasa [abych s tím moch] topit

Obrazné vyjádření:

(5) JK: lisabon teď **visí na vlásku** a↑ **sladíme dál** ■ paříž ■ vyslovení nedůvěry vládě mirka topolánka **může zmrazit** ratifikaci lisabonské smlouvy ■ talin ■ krize v česku zasáhla éu ■ paříž ■ česká krize↓ brusel volil **politiku pštrosí hlavy v písku**

(245) JK: <no ne: no> my sme [vy ste **po hlavu** v biomase]

Neologismy:

(103) JK: čili jeden má velký triko druhé má dlouhý triko ■ čili voba **trikařej** a my to vodnášíme my sedíme jako kretění u televize a ((smích publika))

(233) JK: [sme všichni **cvič|kaři** tam ((smích publika))

Za zmínku stojí také jazyk, jímž hovoří Kateřina Jacques. V pořadu *Uvolněte se, prosím* použila velkého množství obrazného vyjádření, také expresivních výrazů.

Př.:

(23) KJ: =je to divočina no ■ je to takový škrtání sirek ve stohu a vono to najednou blaflo že jo↓

(55) KJ: ... tak bysme to radši zase chytily ňák u kormidla no

(63) KJ: no málo málo je to ■ vaříme to z vody no ale zase velkej elán

(67) KJ: jo: z kopce z kopce to to je docela frčí

(75) KJ: no určitě ■ my to skočíme

(106) KJ: ... buďto tomu ještě přidáte na frak

(118) KJ: a pár branek sme dali pár branek sme dali

(163) KJ: =jo pár lidí tam z toho [má zpocený čela no]

(59) KJ: [nasadili sme] nejsilnější borce

(29) KJ: střídačka veliká no

Zkušený moderátor zpravidla vede rozhovor kultivovanou spisovnou češtinou. Užívání příliš emfatických a expresivních slov Hoffmannová shledává jako beztaktní.²⁶ Zdrženlivý projev dodržuje maximu velkorysosti, to však nemůžeme tvrdit o projevu Jana Krause, který je někdy až útočný. Jeho vystupování je uvolněné a přirozené (nepřipravené, nestrojené), teatrální (vliv jeho herecké kariéry?), někdy až agresivní. Takovýto projev na diváka působí přirozeněji, přitažlivěji, sympatičtěji a zábavněji. Nicméně musíme souhlasit s Hoffmannovou, že Krausovo vyjadřování je beztaktní (výběr jazykových prostředků, přerušování replik atd.).

²⁶ HOFFMANNOVÁ, J. *Projevy taktu (a beztaktnosti) v televizních rozhovorech*. SaS, 55, 1994, s. 198.

2 Zdvořilost

M. Hirschová uvádí pojem zdvořilost "jakožto vlastnost komunikování související s efektivitou komunikace (usnadňuje získávání a výměnu informací, podílí se na ovlivňování postojů adresáta), ale také s existujícími interpersonálními vztahy, jejich vývojem, případně i s jejich využíváním a řízením."²⁷

Encyklopedický slovník češtiny definuje pojem zdvořilost jako „aktualizované užití zvláště gramatických a lexikálních prostředků, které signalizuje respekt mluvčího vůči adresátovi“.²⁸ Zdvořilost populárně řečeno znamená slušné, kultivované, tedy zdvořilé jednání a chování. Jak tvrdí Švehlová, zdvořilost je podmínkou lidské verbální i neverbální kooperace.²⁹ Podle Švehlové pro správně fungující společnost musejí být dané určité hranice jednání a chování, jež jednak společnost sama očekává, je schopná je plnit a na něž si zvykne, bude je dál předávat a respektovat."³⁰

Normy o zdvořilém společenském chování nejsou nijak jednotné, naopak kulturně a historicky odlišné. Právě historické a kulturní faktory dané společnosti vypovídají o tom, co je považováno za zdvořilé. Jak uvádí Hirschová, zdvořilostní normy se historicky velice proměnily.³¹ Odlišné budou tedy v Čechách a na Moravě či Slezsku, v Evropě a v Asii, jiné u křesťanů a muslimů, u žen a mužů, jiné byly v 18. století a jiné jsou dnes. Těmito normami společenského chování a jednání se zabývají různé příručky týkající se řečové a sociální etikety.

Zdvořilost v dřívějších dobách představovala například zvyky vypovídající o sociálním vztahu mezi komunikanty. Jednalo se o vyjadřování úcty k člověku výše postavenému ("služebník", "moje úcta", "poníženě děkuji" či "rukulíbám"), co se

²⁷ HIRSCHOVÁ, M. *Pragmatika v češtině*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, s. 170.

²⁸ KARLÍK, P., NEKULA, M., PLESKALOVÁ, J. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: NLN, 2002, s. 564.

²⁹ ŠVEHLOVÁ, M. *Zdvořilost a řečová etiketa*. Sb. PdF UK, Filologické studie XIX. Praha, 1994, s. 39.

³⁰ Tamtéž, s. 40.

³¹ HIRSCHOVÁ, M. *Pragmatika v češtině*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, s. 170.

týče etiketních gest, tak například smeknutí klobouku, u dam políbení ruky.³² Dnes se tohoto typu zdvořilosti již neužívá.

Podle Hirschové je zdvořilost ve smyslu pragmalingvistickém souborem řečových strategií a způsobů užívání jazyka, jejichž cílem je úspěšná komunikace, seberealizace a sebeobrana komunikanta a vzájemný vztah mezi komunikačními partnery.³³

R. Lakoffová (1973, cit. podle Hirschová 2006) popsala, co se míní zdvořilostí, ve třech zásadách: 1) Do not impose (nikomu nic nevnucuj). 2) Give options (dej možnost volby). 3) Make the addressee feel good - be friendly (chovej se přátelsky, aby se adresát cítil dobře).³⁴ Hirschová říká, že uvedené zásady se v různých kulturách dodržují odlišně, například v jiném pořadí, avšak uplatňovány jsou vždy. Dodržováním těchto tří zásad se dle Lakoffové splní dva základní požadavky komunikace: jasnost vyjadřování a zdvořilost.

³² ŠVEHLOVÁ, M. *Zdvořilost a řečová etiketa*. Sb. PdF UK, Filologické studie XIX. Praha, 1994, s. 40.

³³ HIRSCHOVÁ, M. *Pragmatika v češtině*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, s. 171.

³⁴ Tamtéž, s. 171.

3 Kooperace a konverzační maximy

Kooperace, tedy spolupráce, je podstatnou součástí komunikace mezi dvěma komunikanty. Pragmatická stránka komunikace zahrnuje hlavně vzájemnou interakci mluvčího a adresáta, účel komunikace, její téma a motivy, jež k danému aktu komunikace vedou a "které každý text pojímají jako jedinečnou tvůrčí i recepční událost."³⁵

Podle Hirschové je základním předpokladem uskutečnění smysluplné komunikace mezi mluvčím a adresátem jejich vzájemná kooperace (spolupráce)³⁶. Tato kooperace není dobrovolná, nýbrž vynucená potřebou domluvit se.³⁷

Autorem *kooperačního principu* je americký filozof P. Grice (1975, cit. podle Švehlová 1994). Jeho ideu o smysluplné kooperaci představují čtyři pravidla nazvaná *konverzační maximy*. Pod nimi si můžeme představit určitá pravidla a zásady, jimiž se řídíme, chceme-li se vyhnout konfrontaci s komunikačním partnerem, spolupracovat s ním, být interaktivní, ohleduplní a tím splnit náš cíl - úspěšnou a smysluplnou komunikaci.³⁸

Komunikačními maximami jsou:

1) maxima kvantity - v rozhovoru s partnerem neříkej víc, než je potřeba, ale ne méně, než je třeba;

2) maxima kvality - nelži a říkej jen to, o čem víš, že to není lež;

3) maxima relevance - sděluj pouze důležité informace, tak, aby byly relevantní, tzn. neopakuj již probraná témata nebo věci, o kterých víš, že je adresát již zná;

³⁵ ŠVEHLOVÁ, M. *Zdvořilost a řečová etiketa*. Sb. PdF UK, Filologické studie XIX. Praha, 1994, s. 41.

³⁶ HIRSCHOVÁ, M. *Pragmatika v češtině*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, s. 139.

³⁷ ŠVEHLOVÁ, M. *Zdvořilost a řečová etiketa*. Sb. PdF UK, Filologické studie XIX. Praha, 1994, s. 41.

³⁸ Tamtéž, s. 42.

4) **maxima způsobu** - své repliky formuluj jasně, věcně, ne dvojznačně.³⁹

Uvedené čtyři konverzační maximy jsou v komunikaci dodržovány, ale převážně jsou porušovány. Důsledkem takového porušování je konverzační implikatura, což znamená vyvozování a doplňování informací, které mluvčí nepřímo vyjadřuje.⁴⁰

Porušováním některé z konverzačních maxim nastává úkol pro adresáta, a to odhalit implikaturu. Existují implikatury konverzační, jež jsou založeny na porušování Griceových komunikačních maxim, a konvenční, které spadají do konvencionalizovaného významu jazykových prostředků.⁴¹

Příkladem může být ironie, kdy to, co říkáme, míníme naprosto v opačném slova smyslu.

3.1 Porušování komunikačních maxim v pořadu

Odhadujeme, že host přijal pozvání do pořadu dobrovolně, předpokládá se tedy jejich vzájemná kooperace (dodržování Griceových maxim).⁴² Ovšem logicky není možné se těchto maxim vždy držet, přirozeně se maximy v běžné mluvě porušují. Máme například potřebu říct něco navíc, nesouhlasíme, ale nechceme komunikačního partnera ranit, užijeme tedy nepřímého vyjadřování apod. Předpokládá se také dodržování Leechova zdvořilostního principu (viz následující kapitola).

Co se týče maxim kvantity, ty moderátor porušuje ve svém pořadu velmi často. Dělá to záměrně, svými poznámkami a výpověďmi chce pobavit publikum i televizní diváky, snad i sebe.

³⁹ ŠVEHLOVÁ, M. *Zdvořilost a řečová etiketa*. Sb. PdF UK, Filologické studie XIX. Praha, 1994, s. 42.

⁴⁰ HIRSCHOVÁ, M. *Pragmatika v češtině*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, s. 140.

⁴¹ HOFFMANNOVÁ, J. *Stylistika a... současná situace češtiny*. Praha: Trizonia, 1997, s. 98.

⁴² HOFFMANNOVÁ, J. *Projevy taktu (a beztaktosti) v televizních rozhovorech*. SaS, 55, 1994, s. 195.

Porušení maximy **kvantity** z pohledu moderátora:

(136) **KJ:** to je takovej způsob uvažování že dyž tu planetu nelikviduju ■ tak sem finančně zvýhodněný a dyž ji likviduju tak si [za to připlatím]

(137) **JK:** [počkejte] já mám dost starostí jenom s kvartýrem a s chalupou planeta to je nad moje síly ((smích publika))

(138) **KJ:** no ale to se vztahuje koneckonců se to vztahuje i [na ten váš kvartýr]

(139) **JK:** [jako dybych si řek] zase v africe topěj tak já uberu ((smích publika))

(140) **KJ:** ne tak i na ten váš kvartýr se to uplatnit dá

(141) **JK:** no dybyste mě řekla co se týká mě mě zajímá mě je jedno jako planeta to je nad moje síly a...

Moderátor zde porušuje maximu kvantity, protože jeho výpověď se neslučuje s myšlenkou výpovědi hosta v pravém slova smyslu, reaguje pouze na slovo „planeta“. Záměrem moderátora bylo pobavit publikum. Jacques poté na Krausovu repliku zareaguje, ale hned jsme svědky toho, jak moderátor opět poruší maximu kvantity, když nereaguje na výpověď hosta, ale v podstatě na svou předchozí repliku, ignoruje tedy to, co host právě říkal, a to ve vlastním zájmu, opět s přáním pobavit publikum. Doslova tedy Kraus říká víc, než je třeba, ale v podstatě neříká to, co by jeho komunikační partner očekával. Porušuje zároveň i maximu způsobu, a to svou mnohomluvností, která je ale z moderátorovy strany záměrná, protože diváky a publikum evidentně baví. V tomto případě Kraus porušuje ještě maximu relevance, neboť jeho replika č. 139 není sémanticky v žádném vztahu k předchozí replice Kateřiny Jacques.

Stejným případem porušení maximy **kvantity** je i příklad:

(181) **KJ:** =můžete dyž ste někde kde máte vlastní střechu můžete dát solární panely to je taky další možnost

(182) **JK:** no tak vlastní střechu pokud topim bych měl mít ((smích publika))

(183) **KJ:** no to nemusíte mít

(184) **JK:** že bych si topil na dvoře jako ((smích publika))

(185) **KJ:** tak já nevím můžete můžete bydlet s chýní [střecha je její] vy bydlíte...

(186) **JK:** [jo takhle střecha] řeknu dej tam solárky
hele dyť na to je podpora teď ■ ee ne počkejte ale mě zajímá pak ten detail tý biomasy třeba já nevím
co to je↑

(187) **KJ:** vy nevíte co je biomasa

V tomto případě se opět jedná o porušení maximy kvantity a relevance ze strany moderátora. Kateřina Jacques zmiňuje, jakým způsobem se dá topit. Vzápětí se moderátor zachytí jejích slov "*vlastní střecha*", ihned se to snaží obrátit ve vtíp, což se mu nakonec podaří, publikum se směje. Jeho repliky č. 182 a č. 184 ale nejsou relevantní k replice hosta (k replice č. 181). Nereagoval na podstatu hostovy repliky (čím můžu topit - v tomto případě solární panely), ale pouze na její část (vlastní střecha), tím tedy porušuje maximu kvantity, neboť opět říká víc, než je třeba, a zároveň neříká to, co by host očekával.

Je všeobecně známo, že Jan Kraus je velmi bystrý a pohotový moderátor. To také dokazuje jeho tzv. slovíčkaření (s dobrým úmyslem, a to snahou o vtíp). Tzv. chytání za slovo využívá Kraus velmi často, dokáže v pravou chvíli odhadnout, z jaké části hostovy repliky může udělat vtíp. Většinou velmi dobře předpokládá, že publikum bude reagovat smíchem. Zajímavé je u Krause pozorovat (mimo jeho silnou mimiku a gestikulaci), že řekne-li vtíp, u něž si je jistý, že publikum bude reagovat smíchem, sám tedy ví, že je vtipný, opře se do židle a upře pohled na svého hosta nebo se pousměje. To pozorujeme například při Krausových replikách:

(66) **JK:** =a zkusila jste (třeba) někdy jet autem bez benzínu na elán↑ ((smích publika))

(97) **JK:** to nevím jestli to není sprost'árna co ste teď řekla ((smích publika))

(107) **JK:** máte ale zvláštní to výrazivo ty si honěj trika my na to vlítnem ((smích publika)) ■ voni [zelený s-]

(182) **JK:** no tak vlastní střechu pokud topim bych měl mít ((smích publika))

(243) **JK:** neříkejte mi že je to biologickej odpad to víme↓ ((smích publika)) ale jak vznikne z toho bordelu co mám v koši to abych to moch frknout do těch kamen který mám na to mám speciální kamna na bio-masu ((smích publika)) tak vy ste místopředsedkyně strany zelených hele: a zůstali sme viset na biomase ((smích publika))

Porušení maximy **kvantity a kvality** můžeme pozorovat také v replice č. 7:
(7) **JK:** kateřina žak ((míněno Jacques)) ■ poslankyně strany zelených ■ určitě máte eště ňáký další funkce tam ne↑ vás je tam pár na to

Část repliky ...*vás je tam pár na to* v tomto případě byla nadbytečná. Porušuje i snahu shody s komunikačním partnerem. Kraus představil Kateřinu Jacques jako poslankyni Strany zelených, ale hned vzápětí upozornil na to, že tato strana mnoho členů nemá, což není vůči Jacques pozitivní a taktní a znamená to pro ni určité náklady. V tomto případě se také může jednat o ironii, soudíme tedy, že zde Kraus porušuje také maximu kvality.

Porušení maximy kvantity z pohledu hosta:

(9) **JK:** =co ste místopředsedkyně

(10) **KJ:** =místopředsedky[ně strany]

(11) **JK:** [já semsi to] myslel no ■ a co eště

(12) **KJ:** no teď zoufalec nechtělo se mi sem [nechtělo se mi:]

(13) **JK:** [ne počkejte co eště↑] máte za funkci tam

(14) **KJ:** =funkci

(15) **JK:** vedoucí klubu poslaneckýho

Kateřina Jacques porušuje maximu kvantity, protože neodpovídá na otázku v pravém slova smyslu, na níž se moderátor ptá, naopak sděluje informaci přebytečnou, již vyjadřuje, jak se právě cítí.

Velmi časté je v pořadu Krausovo porušování **maximy způsobu**, a to jeho dvojznačnými výpověďmi, kterými záměrně uvádí hosta do rozpaků a zároveň baví publikum a televizní diváky. Jako porušení maximy způsobu můžeme například uvést následující výměnu replik:

(94) **KJ:** [takže] paroubek si honí velký triko

(95) **JK:** až takhle↑

(96) **KJ:** až takhle

(97) **JK:** to nevím jestli to není sprost'árna co ste teď řekla ((smích publika))

(98) **KJ:** to ste řekl vy

(99) **JK:** já to neřek já se nad tím zamejšlim ((smích publika)) ■ kdybyste řekla triko dobře ale velký triko hele: ((smích publika))

(100) **KJ:** <hodně velký triko>

(101) **JK:** jo: to já nevím a v tomle já se jako neumím... já slyšel že si někdo honí triko ale honí velký triko ((smích publika))

Na této výměně replik je evidentní, jak moderátor využil repliky hosta, které dal svou reakcí určitý podtext, dovršuje to ještě vyřčeným slovem "sprost'árna". Na tomto příkladě tedy jasně vidíme prvek dvojznačnosti. Moderátor předpokládá, že publikum zapojí implikaturu a odhalí intendovaný význam jeho výpovědi. Smích publika dokazuje, že implikaturu zapojilo a intendovaný význam rozpoznalo.

Ještě častěji můžeme v pořadu pozorovat porušování maximy **kvality**, což představují Krausovy ironické výpovědi (více kapitola č. 9).

Např.:

(266) **JK:** no to děláme no a teď je ta př- převratná ekologická věc že já můžu mít kamna na biomasu nebo bioodpad a já vůbec nevím co tam e tam mám š em loupat pomeranč do toho ((smích publika)) **nebo rozumíte já sem v tomle jako neznalej↑ na rozdíl vod vás↓** ((smích publika)) kateřina žak (odkašlání)

Závěrem této kapitoly můžeme konstatovat, že v pořadu dochází k porušení všech Griceových maxim, nejčastěji však Kraus porušuje maximu kvantity, kvality a způsobu. Dvojznačné vyjadřování a ironie jsou pro moderátora Krause typickými a s intencí komického účinku u televizního diváka a publika.

4 Zdvořilostní princip a zdvořilostní maximy

Griceův kooperační princip doplnil G. Leech o princip zdvořilostní (Leech, 1983 cit. podle Hirschová 2006). Hirschová vidí podstatu Leechova zdvořilostního principu a jeho maxim v korespondujících dvojicích, tím se tedy principy od sebe liší.⁴³

Leech (1983, cit. podle Hirschová 2006) formuloval zdvořilostní princip takto: "Minimalizuj vyjádření nezdvořilých přesvědčení a maximalizuj vyjádření zdvořilých přesvědčení". Leech tvrdí, že smysluplná komunikace se neobejde bez vzájemné zdvořilosti komunikantů, bez ní totiž může dojít k zániku komunikace, tím tedy nemůže dojít k vzájemné kooperaci. Tyto principy se navzájem doplňují, dochází zde, stejně jako u kooperačního principu, k jeho dodržování, ale často k jeho porušování.⁴⁴

Leechovy maximy úzce souvisejí s tím, zda se k předmětu komunikace stavíme ze svého hlediska, nebo z hlediska svého partnera.⁴⁵

Zdvořilostní maximy jsou:

1) maxima taktu a šlechetnosti - a) minimalizuj náklady pro druhého, b) maximalizuj prospěch pro druhého;

2) maxima velkorysosti - a) minimalizuj svůj prospěch, b) maximalizuj svoje náklady;

3) maxima souhlasu - a) minimalizuje nechválení druhého, b) maximalizuj schvalování/chválu druhého;

4) maxima skromnosti - a) minimalizuj sebechválu, b) maximalizuj neschvalování sebe samého;

5) maxima shody - a) minimalizuj neshodu mezi sebou a druhým, b) maximalizuj shodu mezi sebou a druhým;

⁴³ HIRSCHOVÁ, M. *Pragmatika v češtině*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, s. 156.

⁴⁴ Tamtéž, s. 157.

⁴⁵ ŠVEHLOVÁ, M. *Zdvořilost a řečová etiketa*. Sb. PdF UK, Filologické studie XIX. Praha, 1994, s. 42.

6) maxima souladu - a) minimalizuj nesoulad mezi sebou a druhým, b) maximalizuj soulad mezi sebou a druhým.⁴⁶

Z uvedených dvojic pokynů každé maximy dává Hirschová větší důležitost vždy prvnímu členu a), jenž je zastoupen negativní zdvořilostí, je to tedy to, čemu bychom se měli v komunikaci vyhnout, "co se nedělá". Nejdůležitější jsou první čtyři maximy, z nichž první a třetí obnáší jisté omezení v konverzaci.⁴⁷

To, že se oba typy maxim, jak konverzační, tak zdvořilostní, doplňují, svědčí to, že porušování konverzačních maxim bývá zapříčiněno některou ze zdvořilostních maxim a na druhé straně porušování některé zdvořilostní maximy motivuje kooperace, nejvíce maxima kvality. Mezi oběma typy maxim tedy vzniká komplementární vztah.⁴⁸

Hoffmannová vidí oblíbenost a úspěch pořadu (televizního interview, v našem případě talk-show) v závislosti na vzájemné vstřícnosti obou komunikačních partnerů, na jejich respektování, na oboustranném taktním jednání a taktním jednání i vůči televizním divákům a publiku.⁴⁹ Dále podle Hoffmanové oba účastníci komunikace zastávají určitou sociální a komunikační roli, jež ovlivňuje taktní chování komunikačních partnerů. Vyjadřování taktu závisí i na několika dalších skutečnostech, mezi něž řadíme komunikační situaci, profil komunikačních partnerů a jejich vztah (partneři si jsou známí, blízcí, nebo naopak je mezi nimi určitá sociální distance).⁵⁰

4.1 Porušování zdvořilostních maxim v pořadu

Jindřiška Svobodová nazývá Krausovo jednání "programovou nezdvěřilostí", která je součástí jeho komunikační strategie. Podle ní Kraus jako zkušený moderátor

⁴⁶ ŠVEHLOVÁ, M. *Zdvěřilost a řečová etiketa*. Sb. PdF UK, Filologické studie XIX. Praha, 1994, s. 42-44.

⁴⁷ HIRSCHOVÁ, M. *Pragmatika v češtině*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, s. 157.

⁴⁸ Tamtéž, s. 158.

⁴⁹ HOFFMANNOVÁ, J. *Projevy taktu (a beztaktnosti) v televizních rozhovorech*. SaS, 55, 1994, s. 195.

⁵⁰ Tamtéž, s. 195.

záměrně porušuje princip zdvořilosti a vědomě ohrožuje pozitivní a negativní tvář svou i svých hostů. Chce tím dosáhnout humorného účinku u recipientů (pulikum a televizní diváci).⁵¹ Je evidentní, že Krausova intence se vztahuje k pobavení, s tím souvisí už jeho výběr témat (jedná se většinou o témata z hostova soukromí, což je pro diváky atraktivní), dále jazyk, jímž hovoří, neverbální prostředky atd.

Z hlediska taktu dává Hoffmannová⁵² velkou důležitost právě výběru témat. Nechá-li moderátor svého hosta, aby se v pořadu prezentoval, předvedl se v „dobrém světle“, dodržuje Leechovu maximu taktu, neboť maximalizuje prospěch partnera (u recipientů) a minimalizuje jeho náklady, ztráty (na oblibě, prestiži). Při našem zkoumání jsme si povšimli, že Kraus vědomě a záměrně porušuje zvláště maximu taktu (zejména beztaktně trvá na tématu, přivádí hosta do rozpaků, viz kapitola Ohrožování tváře).

Porušení maximy **shody** a **taktu** je příznačné v příkladu:

(34) **JK:** =ze stranu a ee jak to vidíte do budoucna **tak já nevim myslíte že ty zelený po tomletom že to přežijete**↑

(35) **KJ:** jestli to po tomhle přežijeme↑

(36) **JK:** no [myslim jako parlamentně] jako:

(37) **KJ:** [no já doufám že to] no tak jestli my to všichni musíme náak přežít teď je to

(38) **JK:** =**nemusíte**

(39) **KJ:** =velká divočina musíme zabojovat

(40) **JK:** =no ne no zabojovat můžete **ale nemusíte to přežít**↑ **vůbec** ■ ((smích)) já myslim jako ve volbách rozumíte

V tomto případě Kraus porušuje maximu shody a zároveň maximu taktu. Svou replikou č. 34, můžeme říci, zpochybňuje budoucí existenci Strany zelených, a to slovy **tak já nevim myslíte...** Nesnaží se tedy o maximální konsensus se svým komunikačním partnerem. Replikou č. 38 porušuje maximu taktu, neboť reaguje na

⁵¹ SVOBODOVÁ, J. *Nezdvořilost jako komunikační prostředek strategie v talk-show na komerční televizní stanici*. Bohemistyka, nr 1, 2011, s. 35.

⁵² HOFFMANNOVÁ, J. *Projevy taktu (a beztaktnosti) v televizních rozhovorech*. SaS, 55, 1994, s. 195.

repliku Jacques s určitým podtextem, a to, že jejich strana nemusí přežít, což samozřejmě nemyslí vážně. Chce tím říci, že jejich strana nemusí uspět ve volbách, což nakonec těmito slovy vysvětlí. Opět tak jedná pouze v zájmu pobavit publikum a televizní diváky.

Porušení maximy **taktu** a **souladu** můžeme sledovat i na příkladu:

(63) **KJ**: no málo málo je to ■ vaříme to z vody no ale zase velkej elán

(64) **JK**: a vy věříte↑ na ten elán [že může nahradit...]

(65) **KJ**: [no já jo] já věřim na elán

(66) **JK**: =a zkusila jste (třeba) někdy jet autem bez benzínu na elán↑

(67) **KJ**: jo: z kopce z kopce to to je docela frčí

(68) **JK**: je to do brna to je hodně elánu hele:

(69) **KJ**: ne tak počkat brusel to je na druhou stranu (že jo)

(70) **JK**: =já vim ne ale že na ten elán já zas tak úplně nevěřim no [dobře]

Zde moderátor porušuje maximu taktu a souladu, nesnaží se o prospěch svého komunikačního partnera. Pokládá hostu nelogickou otázku, u níž je jasné, že automobil bez benzínu na elán nejezdí, se záměrem pobavit publikum a televizní diváky. Shazuje tak repliku Kateřiny Jacques, která tvrdí, že jejich strana má velký elán, chce tím zřejmě říci, že mít elán nestačí. Kateřina Jacques následně podpoří Krausův vtip replikou č. 67. Replikou č. 70 Kraus porušuje maximu shody, kde explicitně říká, že nesouhlasí s tvrzením svého komunikačního partnera. S replikou č. 66 souvisí tzv. chytání za slovo, jež hodnotíme jako netaktní.

Porušení maximy **shody/souladu** vidíme také v replice č. 26:

(24) **JK**: no ne tak ale [na druhou stranu]

(25) **KJ**: [()]

(26) **JK**: ty zelený taky k tomu přispěli že jo vy ste si tam zavylučovali takticky

(27) **KJ**: jo jo no [byla to]

Zde se moderátor nesnaží o navození příjemného tématu (což většinou není náplní dialogu s prvním hostem, pozitivní a klidné rozhovory s významnými

osobnostmi diváky nebaví tak jako kontroverzní témata), naopak odkrývá černou stránku Strany zelených.

Porušení maximy **shody/souladu** se dále stupňuje.:

(32) **JK:** no ne vy ste vytvořili další přeběhlíky že jo eště tímhle vylučováním takže vo to je pak větší ta šance samozřejmě že ty přeběhlíci to by jako během pár let moh bejt celej parlament plnej přeběhlíků

Z tohoto příkladu je evidentní, že Krausova replika nese pro Kateřinu Jacques určité náklady, když jí explicitně říká, že její strana má podíl na tzv. "přeběhlictví". Kraus se zde nesnaží o souhlas s komunikačním partnerem, neupřednostňuje příjemné téma před nepříjemným. Zároveň zde porušuje i maximu souhlasu, neboť jeho replika č. 32 nechválí, nýbrž kritizuje stranu, jejíž představitelkou je jeho host.

Porušení maximy **skromnosti** můžeme pozorovat na příkladu:

(82) **JK:** no ne tak ee vy máte svoje informace v rámci svýho pobytu v parlamentu a tak ale já třeba (odkašlání) já jsem takovej běžnej občan čili já nic jinýho nemám

(83) **KJ:** =no vy nejste úplně běžnej občan

(84) **JK:** no tak sem takovej mírně [jaksi]

(85) **KJ:** [takovej]

(86) **JK:** ee nadprůměrnej občan

(87) **KJ:** =no

V tomto případě vidíme, že se Kraus snažil minimalizovat sebechválu, a to replikou č. 83, kdy tvrdí, že je běžný občan. Pak ale poruší maximu skromnosti tím, že o sobě řekne, že je občan nadprůměrný, minimalizuje tak neschvalování sebe samého, naopak maximalizuje sebechválu.

Další příklad porušení maximy **skromnosti**:

(174) **JK:** [ne to je velmi rozumný] a teď si probereme trošku tu ekologii ■ dejme tomu že bych byl ten zájemce vo tu ekologickou podporu jesi tomu dobře rozumim já sem prase topim uhlím a cvičkama ((smích publika))

Podle Hoffmannové se moderátor zachová taktně, „nestrhne-li na sebe pozornost a nevyužije příležitosti k vlastní exhibici“.⁵³ Dochází tím totiž k porušování maximy skromnosti, neboť moderátor neminimalizuje svůj prospěch.

Případ, kdy Kraus naopak dodržuje maximu **taktu a souhlasu**:

(62) **JK**: no tak je pravda vy byste na to byla celkem fundovaná máte na to i průpravu že jo vy ste i studovala v zahraničí čili u vás by jaksí ■ byla šance že byste tam mohla něco zastat no ale znáte to že jo ■ je to pak těžký získat ty hlasy taky záleží kolik bude na kampaň a tak

Na tomto příkladu můžeme pozorovat chválu komunikačního partnera, moderátor zmiňuje, že jeho host má zkušenosti a že studoval v zahraničí, a proto by mohl být vhodným kandidátem.

Další příklad porušení maximy **taktu** vidíme na příkladu:

(94) **KJ**: [takže] paroubek si honí velký triko

(95) **JK**: až takhle↑

(96) **KJ**: až takhle

(97) **JK**: to nevím jestli to není sprostěrna co ste teď řekla ((smích publika))

(98) **KJ**: to ste řekl vy

(99) **JK**: já to neřek já se nad tím zamejšlim ((smích publika)) ■ kdybyste řekla triko dobře ale velký triko hele: ((smích publika))

(100) **KJ**: <hodně velký triko>

(101) **JK**: jo: to já nevím a v tomle já se jako neumím... já slyšel že si někdo honí triko ale honí velký triko ((smích publika)) ■ no dobře tak tak vy tohle víte líp než já z toho parlamentu ale↑ čili paroubek si honí velký triko no a topolánek si honí malý tričko

(102) **KJ**: =dlouhý triko ((smích publika)) dlouhý triko

O této výměně replik jsme se již zmiňovali výše, jedná se o porušení maximy způsobu, neboť Kraus reaguje na repliky svého komunikačního partnera s určitým podtextem, který publikum velmi dobře poznalo, odhalilo implikaturu a reagovalo smíchem. V tomto případě ale Kraus porušil také maximu taktu, pro Kateřinu Jacques to totiž znamenalo určité náklady, Kraus tak maximalizoval svůj prospěch.

⁵³ HOFFMANNOVÁ, J. *Projevy taktu (a beztaktosti) v televizních rozhovorech*. SaS, 55, 1994, s. 196.

Porušení maximy **souhlasu**:

- (49) **KJ**: budou v červnu volby
- (50) **JK**: evropský
- (51) **KJ**: =evropský
- (52) **JK**: no ale tak dobře ■ tam myslíte že máte šanci jo↑
- (53) **KJ**: no tak do tý evropy my bysme rádi no
- (54) **JK**: =no rádi hele:
- (55) **KJ**: tak teď to řídí teď to řídí autopilot tak bysme to radši zase chytili ňák u kormidla no
- (56) **JK**: =no ne ale rádi já vim no ale tak eh ■ máte šanci myslíte↑ v těch evropskejch ■ koho tam máte jako kandidáta

Na této výměně replik můžeme pozorovat porušení maximy souhlasu, Krausovu reakci můžeme chápat jako jisté podceňování strany, což pro jeho hosta není příliš pochvalné a pozitivní. Jeho první reakce „no ale tak dobře“ už poněkud zpochybňuje úspěch Strany zelených v evropských volbách. Podpoří to ještě jeho replika č. 54, kterou říká, že strana sice může chtít, ale to neznamená, že uspěje, a vše dovrší replika č. 56, v níž se podruhé zeptá Jacques, zda si myslí, jestli její strana má šanci uspět.

S otázkou taktu souvisí také způsob výměny replik účastníků komunikace. Jak tvrdí Čmejková⁵⁴, moderátor je v rozhovoru zdvořilý, omlouvá-li se, pokud je nevyhnutelné přerušit hostovu repliku, tzv. mu skočit do řeči (*např. Promiňte, že vám skáču do řeči. Nezlobte se, že vás přerušuji.*). V případě moderátora Krause pozorujeme, že repliky svého hosta přerušuje velmi často, a to bez jakéhokoli upozornění nebo omluvy. Ke svému hostu je tak Kraus nezdvorný, není taktní ani k publiku a televizním divákům, neboť mu někdy není zcela rozumět právě kvůli současně vysloveným replikám.

Na několika následujících příkladech vidíme, že Kraus při přerušení hostovy repliky, respektive při vyslovení repliky své současně s replikou hosta, užívá často

⁵⁴ ČMEJKOVÁ, S. *Jazyk, média, politika*. Praha: Academia, 2003, s. 137.

slov *ne*, *no*, *tak*, nejvíce však direktivního *počkejte*. V transkriptu rozhovoru jsou současně vyslovené repliky znázorněny hranatými závorkami.

1)

(9) JK: =co ste místopředsedkyně

(10) KJ: =místopředsedky[*ně strany*]

(11) JK: *[já semsi to]* myslel no ■ a co eště

(12) KJ: no teď zoufalec nechtělo se mi sem [*nechtělo se mi:*]

(13) JK: *[ne počkejte co eště↑]* máte za funkci tam

(14) KJ: =funkci

(15) JK: vedoucí klubu poslaneckýho

(16) KJ: =[*ne ne:*] toho už mě zbavili

(17) JK: [*ne to nejste vy*]

(18) JK: toho vás zbavili↑ [*no a tak*]

(19) KJ: =[*no jo:*] vysvobodili mě

2)

(73) KJ: no pak to [*pak to pokračuje dál*]

(74) JK: [*no a co myslíte bude šance teda*]

3)

(122) KJ: no my neděláme jenom ekologick[*ký věci*]

(123) JK: *[já vim že]* ne ale mě by zajímaly hlavně tak ste zelený že jo tak

4) (128) KJ: a už to bylo na spadnutí to bylo omezení jízdy kamionů [*to sme o to sme strašně stáli*] a

(129) JK: *[ty kamiony to sem zaznamenal]*

5)

(132) KJ: podařila se nám ekologická daňová reforma já nevím jestli to úplně publikum pobaví to zase taková sranda není [*a dyž od těch zele*]ných se očeká[*vá že budou bavit*]

(133) JK: *[to nemusí bejt no]* *[počkejte ekologická]* daňová to je to jak dostaneme dyžtak příspěvky na-

(134) KJ: =to je to je takovej [*způsob*]

(135) JK: *[ty kotle]* na biopaliva jo↑

(136) **KJ:** to je takovej způsob uvažování že dyž tu planetu nelikviduju ■ tak sem finančně zvýhodněný a dyž ji likviduju tak si *[za to připlatim]*

(137) **JK:** *[počkejte]* já mám dost starostí jenom s kvartýrem a s chalupou planeta to je nad moje síly ((smích publika))

(138) **KJ:** no ale to se vztahuje koneckonců se to vztahuje i *[na ten váš kvartýr]*

(139) **JK:** *[jako dybych si řek]* zase v africe topěj tak já uberu ((smích publika))

5 Pozitivní a negativní tvář

Tváří je myšleno sebehodnocení a sebeprojekce účastníků komunikace, které však mohou být uspokojivě realizovány pouze v interakci s jinými osobami.⁵⁵ Každý z účastníků komunikace má negativní a pozitivní tvář (sebeprojekci). Pozitivní tvář zahrnuje potřebu nebo přání člověka, aby s jeho chováním druhý komunikační partner souhlasil, je nutná pro funkci tzv. pozitivní zdvořilostní strategie. Negativní tvář znamená potřebu a přání člověka, aby jeho chování nebyly kladeny žádné překážky a nebyl k ničemu nucen, ohrožení ztráty tváře kompenzuje soubor negativních zdvořilostních strategií.⁵⁶

Podle Hirschové je hlavním cílem úspěšné komunikace to, aby si každý komunikant zachoval tvář. Jako příklad ohrožení negativní tváře uvádí: jde-li o mluvčího, ohrožení jeho negativní tváře je slib, protože mluvčí sám sebe nutí udělat něco, co je prospěšné pro adresáta. Příklad ohrožení jeho pozitivní tváře je například omluva, kdy musí uznat, že jeho slova nebo jednání nemohou být pozitivně hodnoceny.⁵⁷

5.1 Ohrožení pozitivní a negativní tváře v pořadu

Jak jsme již zmínili výše, k ohrožení pozitivní a negativní tváře ze strany moderátora dochází v pořadu velmi často a záměrně. Host, který se přichází do pořadu prezentovat, chce se divákům a publiku ukázat v co nejlepším světle (např. politici před volbami atd.), chce na ně zapůsobit, je pod vedením moderátora většinou zesměšněn (neříkáme, že vždy vinou moderátora) nebo nemá konverzace pozitivní průběh a efekt. Záměrem moderátora je hlavně to, aby se bavili televizní diváci a publikum, a to většinou na úkor hosta (a také na úkor svůj, vezmeme-li v úvahu jeho sebeironii).

⁵⁵ HIRSCHOVÁ, M. *Pragmatika v češtině*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, s. 171.

⁵⁶ ŠVEHLOVÁ, M. *Zdvořilost a řečová etiketa*. Sb. PdF UK, Filologické studie XIX. Praha, 1994, s. 45.

⁵⁷ HIRSCHOVÁ, M. *Pragmatika v češtině*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, s. 172.

V běžné komunikaci si každý z nás chce zachovat tvář, a to jak mluvčí, tak adresát. V pořadu Uvolněte se, prosím je to ale právě naopak. Jan Kraus záměrně porušuje zdvořilostní principy, tím ohrožuje tvář svého hosta, zároveň i svou tvář.

(187) **KJ:** vy nevíte co je biomasa

(188) **JK:** ne já sem takle blbej v tomle sem na parlamentní úrovni ((smích publika)) co je biomasa

Na tomto příkladu vidíme, že Jan Kraus zde ohrozil svou pozitivní tvář a to tím, že byl záměrně sebekritický, tedy nehodnotí se kladně. Předpokládal ale, že publikum a televizní diváci zapojí implikaturu a rozpozná, že se jednalo o ironii. Smích publika dokazuje, že intendovaný význam rozpoznalo a došlo tak ke komickému účinku.

(113) **JK:** prosim vás a ted'ko ee tak prosadili ste něco z těch svejch ekologicejch zájmů

(114) **KJ:** a jo tak zabojovali sme

(115) **JK:** =ne zabojovali jesli ste něco prosadili

(116) **KJ:** no zabojovali sme

(117) **JK:** =(ne já myslim)

(118) **KJ:** a pár branek sme dali pár branek sme dali

(119) **JK:** =no tak co ste třeba prosadili ekologickýho do ted'ka

(120) **KJ:** z těch ekologických věcí ↑ no

(121) **JK:** =no tak ■ samozřejmě hlavně z těch ekologicejch věcí

(122) **KJ:** no my neděláme jenom ekologic[ký věci]

(123) **JK:** [já vim že] ne ale mě by zajímaly hlavně tak ste zelený že jo tak

Na této výměně replik pozorujeme Krausovo postupné naléhání po odpovědi na otázku týkající se dosud prosazených ekologických zájmů Strany zelených. Takovéto jednání hodnotíme jako netaktní. Kateřina Jacques odpoví vždy nepřímou, tím se vystavuje Krausovu postupnému naléhání po odpovědi (replika č. 115, 117, 119, 121, 123). Tímto nátlakem tak Kraus ohrožuje negativní tvář svého komunikačního partnera, neboť ho nutí k něčemu, co by mu mohlo být nepříjemné a evidentně konkrétně odpovědět nechce. Nemůžeme zde ovšem říci, že by tato

odpověď měla být Jacques nepříjemná, jako každého politika i její povinností je veřejně prezentovat aktivitu strany. Ovšem z teoretického hlediska zde dochází k porušení negativní tváře hosta. Zde můžeme předpokládat už určitou komunikační dominanci moderátora nad svým hostem, která vyvrcholí ke konci pořadu. Odpovědi Kateřiny Jacques bychom mohli označit jako redundantní, otázka byla položena v replice č. 113, Jacques konkrétně odpověděla až v replice č. 128. Můžeme předpokládat, že potřebovala získat čas na svou odpověď, neboť přes velkou trému nebyla schopná explicitně a ihned odpovědět. Může s tím samozřejmě souviset předchozí téma o „tričkařích“, jež skutečně všechny pobavilo, ale mohlo ji nějakým způsobem znervóznit, rozrušit. Toto rozrušení a tréma u Kateřiny Jacques ke konci pořadu graduje, rozhovor završí její naprostá diskreditace ze strany moderátora.

Jádrem celého rozhovoru Jana Krause s Kateřiny Jacques je otázka biomasy. Po celou dobu trvání této části rozhovoru Kraus ohrožuje negativní tvář svého hosta. Příklad si rozdělíme na několik částí, neboť ohrožování tváře hosta a jeho nezdvornost se stupňuje.

(189) **KJ:** =no biomasa [to je-]

(190) **JK:** [či- čím budu] topit jako biomasou

(191) **KJ:** to je bioodpad který se zpracovává do biomasy [kterou se docela] rozhodným r-

(192) **JK:** [vezmu kbelík vysypu to do kamen nebo]

(193) **KJ:** kbelík no do kamen můžete z kbelíku vysypat uhlí

(194) **JK:** no to vim ((smích publika)) s tím bych rád skon[čil]

(195) **KJ:** [tam] e sypete z kbelíku uhlí do kamen

(196) **JK:** no dobře ale dyž budu chtít topit biomasou vy říkáte to je biologický odpad ten já dávám do koše teď

(197) **KJ:** no ne tak ten můžete kompostovat

(198) **JK:** dobře čili si udělám kompost to mám taky [toho mám hodně]

(199) **KJ:** [to máte kompostujete]

(200) **JK:** a kdy já↑ to jako můžu dát do těch kamen ten kompost

(201) **KJ:** ne ten kompost dáte na zahradu a vys- vypěstujete si biomrkev ■ zdravou mrkev

(202) **JK:** já mně nejde vo žrádlo ((smích publika))

(203) **KJ:** no ale to je důležitý

(204) **JK:** mně de vo topení

- (205) **KJ:** to je důležitý
- (206) **JK:** ne mě zajímá jenom topení
- (207) **KJ:** =ne ten kompost nemůžete spálit v kotli
- (208) **JK:** no a kde je↑ teda bio[masa]
- (209) **KJ:** [no ten] dáte...
- (210) **JK:** =no ale jak si udělám↑ biomasu ■ z vodpadu vy ste říkala bioodpad si uděláte biomasu a já teda dobře si udělám bioodpad toho mám hodně ■ a jak z toho udělám↑ biomasu
- (211) **KJ:** ne bio- ■ ((smích publika)) (já) vůbec nerozumím
- (212) **JK:** jak udělám jak si zato- čím si zatopím v těch kamnech na biomasu ■ ((smích publika)) mám kamna na biomasu ■ půlku zaplatím půlku dostanu vod bursíka ((smích publika)) ■ volám vám a říkám dobrý den kateřino mám ty kamna mám tu dotaci vše- a co tam mám↑ frknout dovnitř

Zpočátku této výměny replik vidíme, že Jan Kraus požaduje, aby mu Jacques vysvětlila pojem biomasa. Explicitně se na toto téma zeptá v této části rozhovoru celkově pětkrát, z toho v replice č. 210 dokonce dvakrát. Jacques mu odpoví s tím, že je to biologický odpad. (Biomasu můžeme definovat jako biologicky rozložitelný odpad, který představuje například dřevo a dřevní odpad, speciálně pěstované rostliny a dřeviny, sláma, kejda, olejniny, škrobové a cukernaté plodiny.⁵⁸) Kraus se na to pokouší vtípně zareagovat replikou č. 192 a č. 194, publikum reaguje smíchem. V replice č. 196 reformuluje odpověď svého hosta a replikou č. 200 opět se dožaduje odpovědi. Nutno říci, že Kraus odhadoval, že biomasu představuje tzv. "kuchyňský odpad", který kompostuje. Jacques ale konstatovala, že tímto kompostem se topit nedá. Následuje Krausův vtíp, v němž užil expresivního slova za účelem pobavení publika, to zapůsobilo jako jisté odlehčení. Poté už pozorujeme jisté zmatení Kateřiny Jacques, což dovrší její replika č. 211, kdy explicitně řekne, že nerozumí.

V replice č. 211 vidíme, že Jacques došla slova, už neví, jak má reagovat, publikum reaguje smíchem, Kraus se jí přesto zeptá znovu. Tím ohrozil negativní tvář svého komunikačního partnera svým naléháním po odpovědi. Jedná absolutně netaktně. V replice č. 211 je evidentní, že Jacques není schopná odpovědět, bylo by tedy zdvořilé a taktní téma opustit a navodit téma nové, Kraus se ale přesto dožaduje

⁵⁸ Občanské sdružení Biomasa 2010. [online]. [cit. 2012-11-20] Dostupné z: <http://www.biomasa2010.cz/co-je-to/>.

odpovědi. Jeho jednání je tedy nezdvořilé (mimořádně nezdvořilé je zde také jeho přerušování replik Jacques). Zároveň zde porušuje maximu taktu a shody, protože replika č. 211 již nese velké náklady pro Kateřinu Jacques, taktéž rozhovor neprobíhá v její prospěch, naopak ocitá se v trapné situaci, dostává se do úzkých, nerozumí, tím už zde nemůžeme hovořit o kooperaci, nýbrž o komunikačním kolapsu. Krause podporuje publikum smíchem, to ještě více umocňuje konečnou diskreditaci Kateřiny Jacques. Kraus zde také porušuje všechny tři zásady Lakoffové (viz výše), když 1) nátlakem nutí hosta k odpovědi (nikomu nic nevnucuj), 2) host nemá možnost rozhovor korigovat, změnit téma, rozhovor a kladení otázek je v režii moderátora (dej možnost volby), 3) je nezdvořilý, netaktní, nebere na hosta ohledy, jeho naléhání působí až agresivně (chovej se přátelsky, aby se adresát cítil dobře).

Ohrožení negativní tváře a porušování zdvořilosti pokračuje:

(213) **KJ:** (tam jít) a nasypat tu mrkev ((smích publika))

(214) **JK:** mrkev↑ ((smích publika)) to by byly mrkvový kamna asi ne↑ **no co je↑ ta biomasa já si říkám furt dyť já vůbec nevím co je ta biomasa proto se ptám**

(215) **KJ:** no biomasa je biologický odpad čili [v zásadě to co vy]

(216) **JK:** **[tím sme začli (na začátku)]**

(217) **KJ:** popisujete to všechno to všechno je bioodpad

(218) **JK:** ano ■ **a tím sme začli** že já sem říkal to mám vzít odpadkové koš a vyklopit ho do těch (kamen) vy ste (řikala) ne: musíte na zahradu ((smích publika))

(219) **KJ:** [do kompostu]

(220) **JK:** [do kompo-] **no kompost sme měli už tuhle fázi** ((smích publika)) ■ vy ste skončila u mrkve ■ já budu mít kompost **a kdy se z toho stane↑ ta biomasa** ((smích publika)) **nebo kdy teda budu↑ moct přijít s lopatkou a říct teď si s tebou zatopim ty ■ biologickéj vodpade** ((smích publika)) a z toho pude vůně že jo ((smích publika))

(221) **KJ:** úžasná

Na příkladu vidíme neustále rostoucí naléhání po odpovědi. Zde je už moderátor v dominantní pozici, absolutně vládne rozhovoru, zesiluje intonaci a gestikulaci, Jacques jen stručně odpovídá. Kraus zde opět porušuje maximu taktu, dále maximu shody, ale i velkorysosti. Průběh rozhovoru ústí v prospěch moderátora.

Ohrožení negativní tváře graduje:

(241) **JK:** =ale mně neutečete tu biomasu mi řekněte tu biomasu ■ v tom mám čurbes **co je biomasa** [abych s tím moch] topit

(242) **KJ:** [no biomasa]

(243) **JK:** neříkejte mi že je to biologické odpad to víme ↓ ((smích publika)) **ale jak vznikne z toho bordelu** co mám v koši to bych to moch frknout do těch kamen který mám na to mám speciální kamna na bio-masu ((smích publika)) tak vy ste místopředsedkyně strany zelených hele: a zůstali sme viset na biomase ((smích publika))

Zde už pozorujeme jistou verbální agresi moderátora, ujišťuje nás o tom začátek repliky č. 241, Kraus navíc užil důrazu ve slově "biomasa". Neustále Jacques tlačí k odpovědi. Stále tak dochází k ohrožení její negativní tváře a porušování maximy taktu. Jacques je už několik minut v trapné situaci, Kraus své netaktní jednání ještě dovrší poslední částí repliky č. 243 (...tak vy ste místopředsedkyně strany zelených hele: a zůstali sme viset na biomase), tím porušuje maximu taktu, souhlasu a souladu, naráží tím na její nevědomost. Kraus zároveň ohrožuje pozitivní tvář hosta, soudíme tak podle jeho zpochybnění (kritika), že je sice členkou SZ, ale přesto odpověď nezná (nemůže říci).

(244) **KJ:** my sme uplně zabředli do biomasy

(245) **JK:** <no ne: no> my sme [vy ste po hlavu v biomase]

Na tomto příkladu vidíme, že Kraus se dokonce směje tomu, v jaké situaci se Jacques ocitá. To hodnotíme jako velmi netaktní. Jacques se snažila trapnost situace zlehčit, Kraus ji však upozornil, že ten, kdo neví, je pouze ona sama. Kraus v tomto případě porušuje nejen maximu taktu, ale i maximu souhlasu, velkorysosti a shody.

(246) **KJ:** [já už mám já už mám] já už sem po hlavu v biomase a zasypaný <štěpkou> ((smích publika))

(247) **JK:** no no ale štěpka peletky to je jednoduchý to ví každej i v parlamentě ale biomasa

■ **JK:** ((pousmání))

((smích publika, potlesk, hudební předěl))

I přesto, že Jacques implicitně sdělí, že odpověď není schopná říci, neboť je už tak psychicky poražena, Kraus se opět, zde implicitně, táže po odpovědi na to, co je biomasa. Pousmání Jacques nás utvrzuje v její kapitulaci. Trapnost situace a její psychické rozpoložení podtrhne ještě smích publika, potlesk a hudební znělka. Po pauze Kraus, teď již můžeme říci, útočí na Jacques, dokonce přidává smích. I zde se jedná o naprostou netaktnost, průběh rozhovoru ústí jednoznačně v prospěch moderátora, který má absolutní nadřazenost nad svým hostem.:

(248) **JK:** ne tak co vůbec byste mi řekla k biomase ((smích publika)) ((smích))

(249) **KJ:** ((smích)) no biomasa může docela zapáchat ale může taky dobře zatopit

(250) **JK:** tak ((smích publika)) **pokud de vo to druhé ((smích publika)) vo to zatopit chtěl sem se zeptat ■ dyž topim biomasou mám si na to vzít lopatku↑ ((smích publika)) nebo čepec nebo...**

(251) **KJ:** čepec

(252) **JK:** nebo vak nebo...

(253) **KJ:** čepec co je čepec↑

(254) **JK:** ee pardon **jak dlouho mi vydrží ale to je kilo nebo litr biomasa** ((smích publika))

V tomto případě jsme svědky implicitního naléhání moderátora. Užití slova *pardon* zde nepovažujeme za omluvu, vysvětlujeme si ho tak, že je míněno ironicky. Negativní tvář Jacques je zcela ohrožena, host je zesměšněn.

Ohrožování negativní tváře a porušování maximy taktu pokračuje.:

(262) **JK:** **ale co je to co já tam přinesu ■ aby to () čaplo ■ to se ptám rozumíte↑ já všechno mám jenom nevím co tam mám dát↑ ((smích publika)) dyž to zplynuje to už sme z nejhoršího venku ((smích publika)) to říkám díky žak vim že se tam má dát tohle ale ■ řekněte mi co tam dám↑ starý šlupky vod banánů nebo co↑**

(263) **KJ:** no to ne: ty musíte dát <na ten kompost>

(264) **JK:** tam sme byli před chvílí dvakrát ((smích publika)) **a kdy je fáze kdy budu z kompostu s prvním čepcem vakem kbelíkem k těm kamnům ■ to jako ten kompost ■ já vim jak dopadne kompost já ho mám já ho leta pozoruju ((smích publika)) nikdy nevypadal že by se dal zatopit**

(265) **KJ:** no tím se nezatopí tím se hnojí zahrada

Podle replik č. 263 a č. 265 soudíme, že Jacques již zcela kapitulovala. Neodpovídá na Krausovy otázky, z posledních sil pouze komentuje Krausovy myšlenkové pochody, čím by eventuálně mohl topit.

Poslední replika dialogu patří vždy moderátorovi. On je ten, kdo řekne první a poslední repliku. Intenci jeho zakončování rozhovorů si můžeme vyložit tak, že podtrhne (podpoří) jeho verbální převahu nad svým hostem. Kraus z tohoto dialogu jednoznačně vyšel jako vítěz. Ironickou a netaktní výpovědí "**... já sem v tomle jako neznalej↑ na rozdíl vod vás**" své vítězství u publika a televizních diváků jen podtrhl. Jacques už nemá šanci nijak reagovat.

(266) JK: no to děláme no a teď je ta př- převratná ekologická věc že já můžu mít kamna na biomasu nebo bioodpad a já vůbec nevím co tam e tam mám š em loupat pomeranč do toho ((smích publika)) nebo rozumíte **já sem v tomle jako neznalej↑ na rozdíl vod vás↓** ((smích publika)) kateřina žak (odkašlání)
(potlesk, hudební předěl)

6 Zdvořilostní strategie a jejich dodržování

P. Brownová a S. Levinson (1987, cit, podle Hirschová, 2006) uvádějí čtyři typy zdvořilostních strategií, a to přímé jednání, pozitivní zdvořilost, negativní zdvořilost a nepřímé jednání.

Při přímém jednání dochází k situaci, kdy se mluvčí na adresáta vůbec nebere ohledy, ale naopak od něj buď něco chce, nebo mu něco přikazuje, a to z toho důvodu, že mu to okolnosti umožňují nebo si to určitá situace žádá. Tím jedná mluvčí vůči adresátovi nezdvořile. Jako příklad Hirschová uvádí varovné výkřiky Pozor! nebo Pojd' honem! Do této kategorie spadá také takové jednání mluvčího, kdy adresát není ohrožen jako v případě prvním, v tomto případě je mu něco nabízeno, je zván či mu mluvčí něco navrhuje, to vše ve vlastním zájmu adresáta. K přímému jednání dochází také v případě, kdy jsou si mluvčí a adresát blízcí nebo má-li k tomuto vztahu teprve dojít. Sám Leech říká (1983), že nedodržování zdvořilosti je znakem jisté důvěrnosti.⁵⁹ Jak říká Hirschová, v takových případech se nezdvořilost často překrývá se škádlením a s ironií, hlavně v jazyce teenagerů, kde se často užívá vulgárního vyjadřování, které ale není součástí agrese.⁶⁰

Podstatou pozitivní zdvořilosti je záměrné ztotožnění se mluvčího s pozitivní tváří adresáta (např. souhlas). Pozitivní zdvořilost Hirschová charakterizuje jako: „vyjadřování solidarity, ocenění adresátovy pozitivní tváře a naznačení toho, že mluvčí se s adresátovou pozitivní tváří ztotožňuje.“⁶¹ Cílem pozitivní zdvořilosti je zlepšování a utvrzování tváří komunikačních partnerů díky vřelosti potřebné k vzájemnému souladu, porozumění a pochopení.⁶²

K **ocenění pozitivní tváře** hosta v pořadu dochází pouze jednou, a to v příkladu:

(62) JK: no tak je pravda vy byste na to byla celkem fundovaná máte na to i průpravu že jo vy ste i studovala v zahraničí čili u vás by jaksí ■ byla šance že byste

⁵⁹ HIRSCHOVÁ, M. *Pragmatika v češtině*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, s. 172.

⁶⁰ Tamtéž, s. 172.

⁶¹ Tamtéž, s. 173.

⁶² HOFFMANNOVÁ, J. *Stylistika a... současná situace češtiny*. Praha: Trizonia, 1997, s. 101.

tam mohla něco zastat no ale znáte to že jo ■ je to pak těžký získat ty hlasy taky záleží kolik bude na kampaň a tak

Strategie pozitivní zdvořilosti sestavila Švehlová do následujících **sedmi bodů**: 1) Všiměj si potřeb adresáta. 2) Přeháněj o něj zájem. 3) Zařad' do řeči verbální indikátory určité společenské skupiny - např. slang. 4) Opakuj témata, o kterých víš, že s nimi adresát bude souhlasit. 5) Vyhýbej se přímému nesouhlasu. 6) Kooperuj s partnerem a dávej mu to najevo. 7) Slibuj a nabízej to, co adresát potřebuje.⁶³

U komunikantů, již si jsou blízcí, jde o pozitivní zdvořilost bezpříznakovou, příznaková nastává, je-li mezi mluvčím a adresátem jistý odstup. Sem řadíme například kladná hodnocení a schvalování na adresátovu osobu. Jak uvádí Hirschová, někdy ovšem dochází ke zveličování a přehánění chvály, zájmu nebo souhlasu, kdy v některých případech mluvčí vyžaduje odpověď. Jako příklad uvádí: „Já opravdu nechápu, že nikdy neztratíte hlavu, jak to děláte?" Takto přehnaně mluvčí jedná za účelem jistého sblížení se s adresátem, v těchto případech jde o ne příliš upřímné jednání, kdy si chce mluvčí získat adresátovu pozitivní tvář. Nad zveličování a přehánění Hirschová staví lichocení, jež přiřazuje do kategorie parazitických řečových aktů, kde podmínka upřímnosti neplatí.⁶⁴

Do kategorie pozitivní zdvořilosti patří ještě tzv. Pollyanin princip, jehož podstatou je upřednostnění příjemných témat v konverzaci před těmi nepříjemnými. To má ale za důsledek to, že je pro danou konverzaci okruh témat zúžen, komunikanti užívají eufemismů a v některých případech volí výrazy, jež zmírňují negativní význam daných slov. Součástí Pollyanina principu je také snaha zahájit konverzaci pozitivně, chválou čili být pozitivní. Dále se může mluvčí s ohledem na adresáta vyhýbat potenciální rozepři tím, že se bude vyhýbat nepříjemným tématům, naopak bude hovořit pouze v pozitivním slova smyslu, avšak za cenu toho, že se

⁶³ ŠVEHLOVÁ, M. *Zdvořilost a řečová etiketa*. Sb. PdF UK, Filologické studie XIX. Praha, 1994, s. 45.

⁶⁴ HIRSCHOVÁ, M. *Pragmatika v češtině*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, s. 173.

bude jednat o jednání neupřímné. V některých případech dochází dokonce ke lži, ale v tomto případě se nejedná o lež skutečnou, nýbrž o milosrdnou. Lež je v tomto případě míněna ze zdvořilosti (například pochvala něčeho, co se nám nelíbí, ale nechceme adresáta urazit, ranit, tím ohrozit jeho pozitivní tvář).⁶⁵

Uvolněte se, prosím: Vezmeme-li v úvahu strategii pozitivní zdvořilosti podle Švehlové, která ji sestavila do sedmi bodů, vidíme, že většinu bodů moderátor v pořadu porušuje. První bod (Všiměj si potřeb adresáta.) Kraus zcela porušuje, neboť během celého rozhovoru nenabídne Jacques sklenku vody. Na stole má sklenici pouze pro sebe. Potřeb svého hosta si tedy rozhodně nevšímá. Zájem o svého hosta a výběr témat, jež by mu mohla být příjemná, Kraus také neupřednostňuje. Co se týče bodu č. 5, ten moderátor zcela porušuje, neboť několikrát během rozhovoru explicitně nesouhlasí se svým hostem. O zdvořilosti zde tedy nemůžeme mluvit. Kraus tedy vědomě porušuje pozitivní strategii zdvořilosti a záměrně volí nezdvůřilost. Komunikace není plynulá a harmonická, ale naopak někdy až vyhrocená.

Předmětem strategie negativní zdvořilosti je adresátova negativní tvář a její respektování. „Podstatou negativní zdvořilosti je zdrženlivost, populárně řečeno to, co se nedělá“.⁶⁶ Negativní zdvořilostní strategie umožňují mluvčímu, aby adresát nemusel prozrazovat své negativní postoje a reakce. Strategie negativní zdvořilosti jsou založeny na indirektním vyjadřování.⁶⁷ Negativní zdvořilost postrádá vřelost, cílem je pouze to, aby nebyla ohrožena tvář ani jednoho z komunikantů. Jedná se tedy o nepřímé vyjadřování, tedy neupřímné, a vzniká tu určitá distance mezi mluvčím a adresátem, ale není ohrožena jejich tvář.⁶⁸

Do kategorie negativní zdvořilosti patří prosby a žádosti mluvčího doplněné o otázku, zda je adresát schopný nebo je-li možno danou činnost vykonat, tím vyhovět jeho prosbě. V některých případech jde o vyjádření s jistou pochybností o schopnosti

⁶⁵ HIRSCHOVÁ, M. *Pragmatika v češtině*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, s. 173.

⁶⁶ Tamtéž, s. 174.

⁶⁷ ŠVEHLOVÁ, M. *Zdvůřilost a řečová etiketa*. Sb. PdF UK, Filologické studie XIX. Praha, 1994, s. 46.

⁶⁸ HOFFMANNOVÁ, J. *Stylistika a... současná situace češtiny*. Praha: Trizonia, 1997, s. 101.

nebo ochotě adresáta.⁶⁹ Např. *Nemohl bys mi půjčit auto? Myslíš, že bych si mohl půjčit auto?*

Poslední typ zdvořilostní strategie je nepřímé vyjadřování, jehož cílem je záměrná nejednoznačnost. V tomto případě dochází k porušování i více komunikačních maxim. Do nepřímého vyjadřování patří ironie, řečnické otázky, tautologické výpovědi a neúplné výpovědi. Zde platí, že čím větší mají komunikační partneři mezi sebou odstup, tím méně danou nejednoznačnost vnímají.⁷⁰

Př.

(101)

JK: jo: to já nevim a v tomle já se jako neumim... já slyšel že si někdo honí triko ale honí velký triko ((smích publika)) ■ no dobře tak tak vy tohle víte líp než já z toho parlamentu ale↑ čili paroubek si honí velký triko no a topolánek si honí malý tričko

(102)

KJ: =dlouhý triko ((smích publika)) dlouhý triko

⁶⁹ HIRSCHOVÁ, M. *Pragmatika v češtině*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, s. 174.

⁷⁰ Tamtéž, s. 175.

7 Ironie

Ironie patří mezi nepřímé mluvní akty, vyznačuje se skrytou informací ve výpovědi, kterou mluvčí záměrně nesděljuje, ale adresát má za úkol ji rozpoznat. Jsme-li ironičtí, říkáme v podstatě pravý opak toho, co míníme. Jak říká Hirschová: "pro ironické výpovědi je charakteristický rozdíl mezi vyjádřeným významem doslovným (konvenčním) a nevyjádřeným významem intendovaným."⁷¹ Adresát by tedy měl poznat rozdíl mezi doslovným a intendovaným významem (vlastním záměrem), k rozpoznání napomáhají tzv. ironické klíče, nejčastěji jde o intonaci a barvu hlasu.⁷²

Jsou-li naše výpovědi ironické, porušujeme tím jednak Griecovu maximu kvality, neboť říkáme to, o čem víme, že není pravda, a jednak nedodržíme Leechův princip kooperace, protože naše výpověď postrádá upřímnost, mluvíme v náznacích, tím tedy nekooperujeme s komunikačním partnerem.⁷³ Ironické výpovědi jsou inkongruentní, ale Nekula říká, že kooperační princip může být přesto dodržen, rozpozná-li adresát intendovaný význam komunikátu.⁷⁴ Ironickými promluvami se porušuje kooperační princip, zároveň se ale zachovává princip zdvořilostní. Odhalí-li adresát implikaturu a intendovaný význam mluvčího je rozpozná, dochází k zachování kooperačního principu, ale porušuje se zdvořilostní princip.⁷⁵ Explicitní vyjadřování Nekula považuje za zdvořilé, intendované naopak. Ovšem ne vždy je možné se vyjádřit explicitně, ironii využíváme také při vyjádření nesouhlasu či při tzv. milosrdné lži.

Pro moderátora Jana Krause je příznačná ironie a sarkasmus. Svými ironickými výpověďmi v talk-show nešetří. Vedle ironie využívá i mimických a gestikulačních prvků, které ironii ještě více umocňují.

Ironických výpovědí užívá nejčastěji v úvodu pořadu, a to ve stručné reakci na aktuální dění a v přehledu uplynulého týdne. Jako příklad můžeme uvést:

⁷¹ HIRSCHOVÁ, M. *Pragmatika v češtině*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, s. 192.

⁷² Tamtéž, s. 192.

⁷³ NEKULA, M. *Pragmalingvistická interpretace ironie*. SaS, 51, 1990, s. 95.

⁷⁴ Tamtéž, s. 96.

⁷⁵ Tamtéž, s. 107.

(4) **JK:** ona je světová krize ■ tak aby toho nebylo málo my sme si ud'áli vládní krizi eště ■ tím sme vylepšili evropskou krizi ■ a teď ten fotbal↑ hele eště ■ ((smích publika)) kde to eště moderoval čech a slovak dohromady↑ takže my prohrávali↑ a ten slovenskej reportér řval hurá↑ že (jo) ((smích publika)) ■ no jinak zdravim přátele na slovensku gratuluju ale↑ ((smích publika))

Ironii můžeme pozorovat i na příkladu:

(187) **KJ:** vy nevíte co je biomasa

(188) **JK:** ne já sem takle blbej v tomle sem na parlamentní úrovni ((smích publika)) co je biomasa

V této výpovědi je moderátor jednak explicitně sebeironický, shazuje sám sebe prostřednictvím expresivního výrazu blbej, a jednak implicitně je objektem ironie český parlament, pro nějž platí stejné expresivní slovo. I přesto, že v této výpovědi moderátor nežil mimiky a gest, publikum rozdíl mezi doslovným a intendovaným vyjádřením zdatně rozpoznalo, dokazuje to smích diváků.

Podle Hirschové jsou ironické výpovědi ze zdvořilostního hlediska jedním z prostředků komunikační strategie. "Ve vztahu vůči adresátovi nese ironické sdělení, návrh nebo jiný komunikát zpravidla navíc různě výrazný příznakový prvek posměchu vůči osobě a/nebo jednání adresáta, popř. vůči tomu, o kom/o čem se mluví."⁷⁶

Dalším příkladem je:

(266) **JK:**já vůbec nevím co tam e tam mám š em loupat pomeranč do toho ((smích publika)) nebo rozumíte já sem v tomle jako neznalej↑ na rozdíl vod vás↓ ((smích publika)) kateřina žak (odkašlání)

V tomto případě je rozdíl mezi konvenčním a skrytým významem evidentní, moderátor výpověď podpořil klesající intonací a úsměvem. Jednak si Krausovu výpověď můžeme vyložit tak, že jeho host neví o tématu nic, a navíc jsme svědky náhlého zakončení rozhovoru, což umocňuje Krausův záměr. Tímto moderátor

⁷⁶ HIRSCHOVÁ, M. *Pragmatika v češtině*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, s. 193.

porušuje hned několik zdvořilostních maxim: maximu taktu, velkorysosti a souladu. Z celého dialogu vyšel jako vítěz, hostu to naopak mediálně uškodilo, Kraus zakončil rozhovor ve svůj prospěch.

Po odvysílání tohoto dílu nastala obrovská mediální záplava urážek a kritiky na Kateřinu Jacques, o níž se snad ve všech médiích psalo a mluvilo jako o naprosté neznalkyni svého oboru. Titulky zpráv většinou nesly název "Jacques neví, co je biomasa". Ale málokdo si zřejmě všiml, že na Krausovu otázku *Co je biomasa?* hned v úvodu odpověděla. Řekla, že je to biologický odpad, což sice není konkrétní definice, nicméně je to pravda. Ale pod jeho nátlakem se nechala zahnat do úzkých. Pod jeho nátlakem se nechala zdiskreditovat. Její lapsus se týkal toho, že pod nátlakem Jana Krause nebyla schopna logicky odpovědět na to, čím se může topit v kamnech na biomasu.

V některých případech využívá prvky ironie také host:

(54) **KJ:** no tak do té evropy my bysme rádi no

(55) **JK:** =no rádi hele:

(56) **KJ:** tak teď to řídí teď to řídí autopilot tak bysme to radši zase chytili ňák u kormidla no

V tomto případě je ve své výpovědi ironický jednak Jan Kraus, k odhalení vlastního významu nám napomáhají užité fonologické prvky. Moderátor hostu svou reakcí sděluje, že se strana sice může chtít dostat do Evropy, ale to neznamená, že tomu tak bude. Ironická je zde také Kateřina Jacques, když zmiňuje, že EU řídí autopilot, svou ironickou výpovědí chce říci, že EU vlastně nikdo neřídí.

Závěr

Práce si kladla za cíl sledovat a komplexně analyzovat porušování zdvořilosti v talk-show *Uvolněte se, prosím* na základě Griceova kooperačního principu a Leechových zdvořilostních maxim.

V první části práce jsme věnovali pozornost komunikaci, dialogu, mediálnímu dialogu, talk-show, struktuře pořadu a verbálnímu a nonverbálnímu vyjadřování moderátora Jana Krause. Na základě analýzy jsme došli k závěru, že Kraus už svým verbálním projevem jedná nezdvořile, neboť upřednostňuje obecnou češtinu, volí expresivní výrazy a vulgarismy. Avšak musíme poznamenat, že recipient pořadu *Uvolněte se, prosím* dodržování spisovnosti ani neočekává. Již jsme zmínili, že Krausovo vyjadřování je divákům (recipientům) bližší a sympatičtější stejně jako volba ožehavých témat nebo otázka soukromí.

Následující kapitola definuje pojem zdvořilost, přibližuje zdvořilostní zásady Lakoffové. Při výzkumu vyšlo najevo, že Kraus nedodržuje ani jednu její zásadu, porušuje zpravidla zásadu ohledu (v souvislosti s ohrožením negativní tváře adresáta).

Další kapitola charakterizuje kooperační princip a komunikační maximy. Komplexní analýza zkoumala porušování zdvořilosti ze strany moderátora pořadu. Prokázala, že Kraus porušuje všechny Griceovy komunikační maximy, nejvíce však maximu kvantity, kvality a způsobu.

Následuje charakteristika a analýza porušování Leechova zdvořilostního principu. Při výzkumu jsme shledali, že Kraus porušuje nejčastěji maximu taktu, a to např. volbou tématu, výběrem jazykových prostředků, ironií atd., srovnáme-li s ostatními maximami. Porušuje ale také maximu skromnosti, souhlasu, shody, velkorysosti.

Kapitola o pozitivní a negativní tváři ukázala, že mnohem častěji dochází k ohrožení negativní tváře adresáta, a to zpravidla Krausovým nátlakem. I přesto, že host není schopen, nebo nechce v daném tématu pokračovat, Kraus na něj nebere ohledy a zodpovězení otázky nadále požaduje. S tím tedy souvisí Lakoffové zásada

ohledu, která je v souvislosti s ohrožením negativní tváře porušována. Pozitivní tvář je ohrožena jen minimálně.

Cílem pořadu není prezentace pozvaného hosta, ale v první řadě spokojený a pobavený divák (posluchač). Prioritní funkce je tedy pobavit, šokovat, neočekává se tedy harmonická a plynulá konverzace, ale atraktivní a zábavná. Moderátor vědomě porušuje zdvořilostní strategie a ohrožuje negativní tvář hosta, je netaktní. Intence tohoto porušování směřuje k pobavení publika a televizních diváků.

Z hlediska zdvořilostních strategií (Brownová, Levinson) se prokázalo, že Kraus komplexně porušuje princip pozitivní zdvořilostní strategie (Švehlová), a to v téměř všech bodech. Dále porušuje princip negativní zdvořilostní strategie. Předmětem strategie negativní zdvořilosti je adresátova negativní tvář a její respektování. To však u Krause nepozorujeme, naopak dochází k jejímu napadání. Nepřímé vyjadřování shledáváme v dialogu jako dvojsmysly a ironii.

Závěrečná kapitola nám definovala pojem ironie, jež představuje jeden z nejvýraznějších prvků v Krausově vyjadřování. Pro demonstraci ironických výpovědí uvádíme několik příkladů, mezi nimiž shledáváme, že ironický bývá také host.

Seznam transkripčních značek

Při transkriptu dialogu jsme použili následující transkripční značky, které jsme čerpali z webových stránek Ústavu pro jazyk český v sekci Korpus DIALOG.

:	prodloužení samohlásky
↑	stoupavá intonace
↓	klesavá intonace
=	okamžité navázání na repliku partnera
■	pauza
pře-	nedokončení slova
<u>fotbal</u>	zdůraznění slabiky/slova
e, ee, ehm	hezitační a responzní zvuky
<ne ne>	pasáž pronesená se smíchem
(protože)	předpokládaný, ne dobře srozumitelný výraz
()	nesrozumitelný výraz
((smích))	komentář autora transkriptu

Použité zdroje a literatura

ČECHOVÁ, M. a kol. *Čeština – řeč a jazyk*. Praha: SPN, 2011.
ISBN 80-7235-413-9

ČECHOVÁ, M. a kol. *Současná česká stylistika*. Praha: ISV, 2003.
ISBN 80-86642-00-3

ČERMÁK, F. *Jazyk a jazykověda*. Praha: Karolinum, 2004.
ISBN 80-246-0154-0

ČMEJRKOVÁ, S. *Jazyk, média, politika*. Praha: Academia, 2003.
ISBN 80-200-1034-3

HIRSCHOVÁ, M. *Pragmatika v češtině*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. ISBN 80-244-1283-7

HOFFMANNOVÁ, J. *Stylistika a... současná situace češtiny*. Praha: Trizonia, 1997. ISBN 80-8557-367-1

HOFFMANNOVÁ, J. *Projevy taktu (a beztaktnosti) v televizních rozhovorech*. SaS, 55, 1994, s. 195.

KARLÍK, P., NEKULA, M., PLESKALOVÁ, J. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: NLN, 2002. ISBN 80-7106-484-X

KOLEKTIV AUTORŮ. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: Lidové noviny, 2008.
ISBN 80-7106-980-5

NEKULA, M. *Pragmalingvistická interpretace ironie*. SaS, 51, 1990, s. 95.

OSVALDOVÁ, B., HALADA, J. a kol. *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85983-76-1

SVOBODOVÁ, J. *Nezdvořilost jako komunikační prostředek strategie v talk-show na komerční televizní stanici*. Bohemistyka, nr 1, 2011, s. 35.

ŠVEHLOVÁ, M. *Zdvořilost a řečová etiketa*. Sb. PdF UK, Filologické studie XIX. Praha, 1994.

VYBÍRAL, Z. *Psychologie komunikace*. Praha: Portál, 2005.
ISBN 80-7178-998-4

Česká televize: Pořady. [online]. [cit. 2012-11-12]. Dostupné z:
<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1176221164-uvolnete-se-prosim/207562222000025/?vso=oporadu>.

FDb.cz: Filmová databáze. [online]. [cit. 2012-11-08]. Dostupné z:
<http://www.fdb.cz/lidi-zivotopis-biografie/29693-jan-kraus.html>.

Občanské sdružení Biomasa 2010. [online]. [cit. 2012-11-20] Dostupné z:.
<http://www.biomasa2010.cz/co-je-to/>.

Přílohy

Příloha č. 1: CD

Příloha č. 2: Transkript dialogu

NÁZEV POŘADU: Uvolněte se, prosím

DATUM VYSÍLÁNÍ: 3. dubna 2009

KANÁL: ČT 1

STOPÁŽ: 42 min.

ÚČASTNÍCI:

JK = Jan Kraus, moderátor;

KJ = Kateřina Jacques, poslankyně Parlamentu ČR za Stranu zelených;

MT = Marek Taclík, divadelní a filmový herec;

TH = Tomáš Horych, český rekordman v posílání SMS zpráv;

transkript dialogu s Kateřinou Jacques o délce 16,8 minut;

((úvodní znělka pořadu))

(1)

JK: dobrý večer↑

((potlesk publika))

(2)

JK: dobrý večer↑

((potlesk publika))

(3)

JK: dobrý večer

((potlesk publika))

(4)

JK: dobrý večer dámy a pánové ■ dobrý večer já tady vždycky něco kritizuju na začátku a ■ do dalšího pořadu se to všechno ještě zhorší↓ ((smích publika)) teď teda přišla sezóna to uznáte sami že jo to jako jedna pecka za druhou ■ ona je světová krize ■ tak aby toho nebylo málo my sme si udělali vládní krizi ještě ■ tím sme vylepšili evropskou krizi ■ a teď ten fotbal↑ hele ještě ■ ((smích publika)) kde to ještě moderoval čech a slovak dohromady↑ takže my prohrávali↑ a ten slovenskej reportér řval hurá↑ že (jo) ((smích publika)) ■ no jinak zdravim přátele na slovensku gratuluju ale↑ ((smích publika)) ■ celej tenle eh problém těch krizí a ted' sem jede obama ■ <čili já si říkám> co zas bude jo ■ a z čeho sem hodně nervózní↑ ■ přijede taky jeho pani ■ teď já mám obamu jak to přechylovat nebo nepřechylovat ■ má se říkat pani obama nebo pani obamová ■ aby z toho něco

nebylo zase ■ a další věc celá krize vládní vznikla kvůli jaksi e vnikání politiků nebo pokusů politiků ovlivňování médií ■ já se ohromně těším nám teď budou volit radu české televize týhle televize ■ tak sem zvědavěj jak politici daj najevo že tam navolej skutečně ■ věrohodné uč- ctěné osobnosti veřejného života ne ty svoje pěstitele králíků ((smích publika)) ■ e který jim pak sloužej jak můžou protože voni když vypadnou z rady tak se neužívěj že jo↓ ((smích publika)) ■ takže se budeme těšit a kdyby to náhodou nevyšlo↑ ■ tak my z těch médií vyjdeme a pudem do tý politiky a uděláme vám z tý politiky takový↑ týty ((smích publika)) ■ že se z toho nevzpamatujete↓ ((smích publika)) ■ pojďme se podívat co nám přinesl tento týden↓ ■ ((hudební předěl))

(5)

JK: vzpomínáte ■ na slavný slogan evropě to osladíme ■ tak už na to došlo ((smích publika)) ■ tak si projdeme jenom titulky↓ ■ štokholm (Stockholm) ■ krize v česku může oslabit éú ■ varšava ■ český atentát na evropu ■ kodaň ■ éú otrěsena před sumitem ((míněno summit)) s obamou ■ hág ■ vládní krize v česku ohrožuje reformu v éú ■ to je cukru už teď co↑ ((smích publika)) ■ vídeň ■ evropa v zajetí prezidentských nálad ■ berlín ■ nejtenčí ze všech nití ■ štokholm ■ černé jaro v praze ((smích publika)) ■ paříž ■ východ v nebezpečí ■ bratislava ■ lisabon teď visí na vlásku a↑ sladíme dál ■ paříž ■ vyslovení nedůvěry vládě mirka topolánka může zmrazit ratifikaci lisabonské smlouvy ■ talin ■ krize v česku zasáhla éú ■ paříž ■ česká krize↓ brusel volil politiku pštroší hlavy v písku ■ a nejlepší na závěr to je skutečně samostatná kostka cukru nikózie ■ éú řídí autopilot↓

((smích publika, potlesk, hudební předěl))

(6)

JK: to by bylo dámy a pánové pro dnešek všechno↑ ((hudební předěl, smích publika)) a nyní dovolte abych pozval našeho prvního↑ hosta kterým je kateřina žak

((potlesk, hudební předěl))

(7)

JK: kateřina žak ((míněno Jacques)) ■ poslankyně strany zelených ■ určitě máte eště nějaký další funkce tam ne↑ vás je tam pár na to

(8)

KJ: =no: je nás hrstka

(9)

JK: =co ste místopředsedkyně

(10)

KJ: =místopředsedky[ně strany]

(11)

JK: [já semsi to] myslel no ■ a co eště

(12)

KJ: no teď zoufalec nechtělo se mi sem [nechtělo se mi:]

(13)

JK: [ne počkejte co eště↑] máte za funkci tam

(14)

KJ: =funkci

(15)

JK: vedoucí klubu poslaneckýho

(16)

KJ: =[ne ne:] toho už mě zbavili

(17)

JK: [ne to nejste vy]

(18)

JK: toho vás zbavili↑ [no a tak]

(19)

KJ: =[no jo:] vysvobodili mě

(20)

JK: co tomu říkáte paní kateřino

(21)

KJ: =no je to divočina

(22)

JK: =jak se vám to líbí

(23)

KJ: =je to divočina no ■ je to takový škrtní serek ve stohu a vono to najednou blaflo že jo↓

(24)

JK: no ne tak ale [na druhou stranu]

(25)

KJ: [()]

(26)

JK: ty zelený taky k tomu přispěli že jo vy ste si tam zavylučovali takticky

(27)

KJ: jo jo no [byla to]

(28)

JK: [čili]

(29)

KJ: střídačka veliká no

(30)

JK: no [ne ale]

(31)

KJ: [přeběhlíci] na jednu stranu přeběhlíci na druhou stranu

(32)

JK: no ne vy ste vytvořili další přeběhlíky že jo eště tímhle vylučováním takže vo to je pak větší ta šance samozřejmě že ty přeběhlíci to by jako během pár let moh bejt celej parlament plnej přeběhlíků

(33)

KJ: no jo běhá to ze strany na stranu no

(34)

JK: =ze stranu a ee jak to vidíte do budoucna tak já nevim myslíte že ty zelený po tomleto že to přežijete↑

■

(35)

KJ: jestli to po tomhle přežijeme↑

(36)

JK: no [myslim jako parlamentně] jako:

(37)

KJ: [no já doufám že to] no tak jestli my to všichni musíme ňák přežít ted' je to

(38)

JK: =nemusíte

(39)

KJ: =velká divočina musíme zabojovat

(40)

JK: =no ne no zabojovat můžete ale nemusíte to přežít↑ vůbec ■ ((smích)) já myslim jako ve volbách rozumíte

(41)

KJ: jo ve volbách↑

(42)

JK: =no:

(43)

KJ: [jo ve volbách]

(44)

JK: [to jako zabojujete↑] ale jestli to přežijete volebně myslim co myslíte ted' ste se ještě rozdělili že jo už ste dvě zase party ■ [což je teda]

(45)

KJ: [já myslim]

(46)

JK: u zelenejch standard ale ted'ko bylo takový období kdy to nebylo a ted' už ste zase dvě že jo ■
strany

(47)

KJ: tak já to tak nevidim no my jedeme dál my už sme říkali dva tisíce šest ale kampaň je tak
rozjetá že ji nic nezastaví takže jedeme setrvačně dál no↓

(48)

JK: =no dobře no a budou na podzim volby↑

(49)

KJ: budou v červnu volby

(50)

JK: evropský

(51)

KJ: =evropský

(52)

JK: no ale tak dobře ■ tam myslíte že máte šanci jo↑

(53)

KJ: no tak do tý evropy my bysme rádi no

(54)

JK: =no rádi hele:

(55)

KJ: tak ted' to řídí ted' to řídí autopilot tak bysme to radši zase chytli ňák u kormidla no

(56)

JK: =no ne ale rádi já vim no ale tak eh ■ máte šanci myslíte↑ v těch evropskejch ■ koho tam
máte jako kandidáta

(57)

KJ: =no mě↑

(58)

JK: [jo takhle:]

(59)

KJ: [nasadili sme] nejsilnější borce

(60)

JK: jo vy ste ta:m ■ to věřim že byste hodně↑ chtěli se tam nějak dostat (že jo)

(61)

KJ: =no to bysme chtěli no:↑

(62)

JK: no tak je pravda vy byste na to byla celkem fundovaná máte na to i průpravu že jo vy ste i studovala v zahraničí čili u vás by jaksi ■ byla šance že byste tam mohla něco zastat no ale znáte to že jo ■ je to pak těžký získat ty hlasy taky záleží kolik bude na kampaň a tak

(63)

KJ: no málo málo je to ■ vaříme to z vody no ale zase velkej elán

(64)

JK: a vy věříte↑ na ten elán [že může nahradit...]

(65)

KJ: [no já jo] já věřím na elán

(66)

JK: =a zkusila jste (třeba) někdy jet autem bez benzínu na elán↑

(67)

KJ: jo: z kopce z kopce to to je docela frčí

(68)

JK: je to do brna to je hodně elánu hele:

(69)

KJ: ne tak počkat brusel to je na druhou stranu (že jo)

(70)

JK: =já vim ne ale že na ten elán já zas tak úplně nevěřím no [dobře]

(71)

KJ:

[ne↑]

(72)

JK: tak to je to a pak budou teda parlamentní volby

(73)

KJ: no pak to[pak to pokračuje dál]

(74)

JK: [no a co myslíte bude šance teda]

(75)

KJ: no určitě ■ my to skočíme

(76)

JK: jo↑ ■ no tam bude teďko těžký zaujmout že jo oni taky: budou eště dvě strany tak se to rozdělí ne

(77)

KJ: ne: tak já myslím že e ■ já myslím že teď je to do tý míry divoký ■ že: zaujmout už není těžký teď už to není o originalitě [ale spíš]

(78)

JK:

[ale teď už ste zauja]li všichni vlastně

(79)

KJ: =právě teď už sme teď už sme zaujali všichni takže teď spíš bych řekla že třeba to dát trochu do klidu no:

(80)

JK: no ale vidíte je to problém že jo ■ dát to do klidu e sledujete vy třeba takhle zprávy v televizi↑

(81)

KJ: no občas se na to podívám no

(82)

JK: no ne tak ee vy máte svoje informace v rámci svýho pobytu v parlamentu a tak ale já třeba (odkašlání) já jsem takovej běžnej občan čili já nic jinýho nemám

(83)

KJ: =no vy nejste úplně běžnej občan

(84)

JK: no tak sem takovej mírně [jaksi]

(85)

KJ: [takovej]

(86)

JK: ee nadprůměrnej občan

(87)

KJ: =no

(88)

JK: no ale tak ty informační zdroje mám jako běžnej občan ■ (takže) já se (dívám) na televizi a tam je nákej rozhovor a paroubek říká tak sme se zhruba dohodli↓ ■ si říkám tak aspoň to a druhý den říká topolánek my sme se na ničem nedohodli ■ to je asi ■ deset hodin mezi tím ■ a teď co já mám dělat↑ ■ tak jeden říká že se dohodli druhý říká že se nedo[hodli a tak je to každý den↑]

(89)

KJ: [ne ne ne ne ne] tak tomu rozumím v ten moment vy nemůžete dělat samozřejmě jako běžnej občan nic vy musíte dělat až budou ty volby tam na to musíte vlítnout

(90)

JK: já vim ale voni mezitím [by tady měli chvíli spravovat stát] ne

(91)

KJ: [v ten moment vy to můžete jenom sledovat]

(92)

KJ: no no

(93)

JK: [někdo]

(94)

KJ: [takže] paroubek si honí velký triko

(95)

JK: až takhle↑

(96)

KJ: až takhle

(97)

JK: to nevím jestli to není sprostěrna co ste teď řekla ((smích publika))

(98)

KJ: to ste řekl vy

(99)

JK: já to neřek já se nad tím zamejšlim ((smích publika)) ■ kdybyste řekla triko dobře ale velký triko hele: ((smích publika))

(100)

KJ: <hodně velký triko>

(101)

JK: jo: to já nevím a v tomle já se jako neumím... já slyšel že si někdo honí triko ale honí velký triko ((smích publika)) ■ no dobře tak tak vy tohle víte líp než já z toho parlamentu ale↑ čili paroubek si honí velký triko no a topolánek si honí malý tričko

(102)

KJ: =dlouhý triko ((smích publika)) dlouhý triko

(103)

JK: čili jeden má velký triko druhej má dlouhý triko ■ čili voba trikařej a my to vodnášíme my sedíme jako kretění u televize a ((smích publika))

(104)

KJ: =no vy čekáte vy čekáte až [přijde váš]

(105)

JK: [co nám] trikaři řeknou

(106)

KJ:= no až přijde váš okamžik tak na to vlítete a buďto tomu ještě přidáte na frak

(107)

JK: máte ale zvláštní to výrazivo ty si honěj trika my na to vlítne ((smích publika)) ■ voni [zelený s-]

(108)

KJ: [no aby to] šlo všechno dohromady

(109)

JK: voni zelený sou takový rozvolněný to já na nich mám rád že jo že to taková bujará strana většinou všude na světě že jo (nádech) takový e v těch u těch zelenejch je dycky...

(110)

KJ: = no nuda to neni no

(111)

JK: nuda to neni ne

(112)

KJ: = nuda to neni

(113)

JK: prosim vás a teďko ee tak prosadili ste něco z těch svejch ekologickéjch zájmů

(114)

KJ: a jo tak zabojovali sme

(115)

JK: =ne zabojovali jesli ste něco prosadili

(116)

KJ: no zabojovali sme

(117)

JK: =(ne já myslim)

(118)

KJ: a pár branek sme dali pár branek sme dali

(119)

JK: =no tak co ste třeba prosadili ekologickýho do teďka

(120)

KJ: z těch ekologických věcí ↑ no

(121)

JK: =no tak ■ samozřejmě hlavně z těch ekologickéjch věcí

(122)

KJ: no my neděláme jenom ekologic[ký věci]

(123)

JK: [já vim že] ne ale mě by zajímaly hlavně tak ste zelený že jo
tak

(124)

KJ: tak určitě jestli se ptáte na tý vládní úrovni

(125)

JK: =no:

(126)

KJ: tak my sme měli jeden velkej neúspěch

(127)

JK: =no

(128)

KJ: a už to bylo na spadnutí to bylo omezení jízdy kamionů [to sme o to sme strašně stáli] a

(129)

JK: [ty kamiony to sem zaznamenal]

(130)

KJ: to je prostě velký debakl ■ na druhou stranu

(131)

JK: =no ne vy ste vymohli...

(132)

KJ: podařila se nám ekologická daňová reforma já nevím jestli to úplně publikum pobaví to zase taková sranda není [a dyž od těch ze]le[ných se očeká[vá že budou bavit]

(133)

JK: [to nemusí bejt no] [počkejte ekologická] daňová to je to jak dostaneme dyžtak příspěvky na-

(134)

KJ: =to je to je takovej [způsob]

(135)

JK: [ty kotle] na biopaliva jo↑

(136)

KJ: to je takovej způsob uvažování že dyž tu planetu nelikviduju ■ tak sem finančně zvýhodněný a dyž ji likviduju tak si [za to připlatím]

(137)

JK: [počkejte] já mám dost starostí jenom s kvartýrem a s chalupou planeta to je nad moje síly ((smích publika))

(138)

KJ: no ale to se vztahuje koneckonců se to vztahuje i [na ten váš kvartýr]

(139)

JK: [jako dybych si řek] zase v africe topěj tak já uberu ((smích publika))

(140)

KJ: ne tak i na ten váš kvartýr se to uplatnit dá

(141)

JK: no dybyste mě řekla co se týká mě mě zajímá mě je jedno jako planeta to je nad moje síly a

(142)

KJ: =tak kdybyste třeba teď chtěl začít rozumně topit

(143)

JK: no [vypadám jako člověk kterej rozumí e nerozumí]

(144)

KJ: [ekologicky topit tak na to] můžete získat finanční zvýhodnění

(145)

JK: =no to bych si s váma...

(146)

KJ: =to dou teďko ty velký japonský peníze deset miliard velký číslo [tak to sou peníze]

(147)

JK: [ano to je jak se podařilo vlastně] prodat

(148)

KJ: ty emise

(149)

JK: =ty emise ty poukázky na ty emise který mi nevypustíme a díky tomu můžeme

(150)

KJ: =ale vy ste naprosto nadstandardně informovanej

(151)

JK: =ne vy ste zvyklá z parlamentu na blbce ale já sem normální ((smích publika, potlesk))

(152)

KJ: že je to úplně nadstandardní

(153)

JK: ((smích)) <ne ne ne>

(154)

KJ: [nám se todleto dlouho nedařilo]

[[potlesk, znělka]]

(155)

KJ: todle se nám tý sněmovně dlouho nedařilo vysvětlit a vy ste to na první pokus chytil

(156)

JK: já vim ale já sem vobstál i na trhu ■ vy ste tam s lidma

(157)

KJ: =na trhu↑

(158)

JK: na trhu práce

(159)

KJ: jo na trhu práce

(160)

JK: no já s- si jedu úplně na vlastní triko ((smích publika)) ee proto taky v tý sněmovně to sou pro [ně nervy]

(161)

JK: [malý] triko

(162)

JK: voni maj vypočítanej lísing na štyry roky a dyž se to zkrátí vo ro- volebního období tak chudáci teďko

(163)

KJ: =jo pár lidí tam z toho [má zpocený čela no]

(164)

JK: [voni dyž vyjdou ze sněmovny] tak jdou jenom domu jinam nemaj kam jít že jo

(165)

KJ: =pár lidí z toho má...

(166)

JK: =ne ale počkejte to je [z toho co my] z toho co my

(167)

KJ: [orosený čelo no]

(168)

JK: jaksi nevypustíme to prodáme za to sme dostali peníze a ty sou součástí [tý daňový podpory]

(169)

KJ: [a ty peníze] chtěli různý vykukové dát na různý randy a nám se podařilo

(170)

JK: že to že

(171)

KJ: =že to de zase do tý e[kologie]

(172)

JK: [-kologie] a [teď si probereme trošku]

(173)

KJ: [což je rozumný což je rozumný] podržet to [teda v tomhle (oddělu)]

(174)

JK: [ne to je velmi rozumný] a teď si probereme trošku tu ekologii ■ dejme tomu že bych byl ten zájemce vo tu ekologickou podporu jesi tomu dobře rozumim já sem prase topim uhlím a cvičkama ((smích publika))

(175)

KJ: to je doce[la standardní situace běžná]

(176)

JK: [ale standardní český prase] ((smích publika)) a: eště cvičky sou soudeda ((smích publika)) a ■ řeknu si konec díky zelenejm dostanu podporu na kotel dostanu ňáký procenta ale teďko ten kotel ekologickej je na co ■ to je biomasa nebo co ↑

(177)

KJ: jo: může to bejt biomasa [může to být]

(178)

JK: [a můžete mi vysvětlit] tu [biomasu]

(179)

KJ: [může to být] štěpka může to být

(180)

JK: =no počkejte no štěpka peletky hele

(181)

KJ: =můžete dyž ste někde kde máte vlastní střechu můžete dát solární panely to je taky další možnost

(182)

JK: no tak vlastní střechu pokud topim bych měl mít ((smích publika))

(183)

KJ: no to nemusíte mít

(184)

JK: že bych si topil na dvoře jako ((smích publika))

(185)

KJ: tak já nevim můžete můžete bydlet s chýní [střecha je její] vy bydlíte...

(186)

JK: [jo takhle střecha] řeknu dej tam solárky hele dyť na to je podpora ted' ■ ee ne počkejte ale mě zajímá pak ten detail tý biomasy třeba já nevim co to je↑

(187)

KJ: vy nevíte co je biomasa

(188)

JK: ne já sem takle blbej v tomle sem na parlamentní úrovni ((smích publika)) co je biomasa

(189)

KJ: =no biomasa [to je-]

(190)

JK: [či- čím budu] topit jako biomasou

(191)

KJ: to je bioodpad který se zpracovává do biomasy [kterou se docela] rozhodným r-

(192)

JK: [vezmu kbelík vysypu to do kamen nebo]

(193)

KJ: kbelík no do kamen můžete z kbelíku vysypat uhlí

(194)

JK: no to vím ((smích publika)) s tím bych rád skon[čil]

(195)

KJ: [tam] e sypete z kbelíku uhlí do kamen

(196)

JK: no dobře ale dyž budu chtít topit biomasou vy říkáte to je biologický odpad ten já dávám do koše teď

(197)

KJ: no ne tak ten můžete kompostovat

(198)

JK: dobře čili si udělám kompost to mám taky [toho mám hodně]

(199)

KJ: [to máte kompostujete]

(200)

JK: a kdy já↑ to jako můžu dát do těch kamen ten kompost

(201)

KJ: ne ten kompost dáte na zahradu a vys- vypěstujete si biomrkev ■ zdravou mrkev

(202)

JK: já mně nejde vo žrádlo ((smích publika))

(203)

KJ: no ale to je důležitý

(204)

JK: mně de vo topení

(205)

KJ: to je důležitý

(206)

JK: ne mě zajímá jenom topení

(207)

KJ: =ne ten kompost nemůžete spálit v kotli

(208)

JK: no a kde je↑ teda bio[masa]

(209)

KJ: [no ten] dáte...

(210)

JK: =no ale jak si udělám↑ biomasu ■ z vodpadu vy ste říkala bioodpad si uděláte biomasu a já teda dobře si udělám bioodpad toho mám hodně ■ a jak z toho udělám↑ biomasu

(211)

KJ: ne bio- ■ ((smích publika)) (já) vůbec nerozumím

(212)

JK: jak udělám jak si zato- čím si zatopím v těch kamnech na biomasu ■ ((smích publika)) mám kamna na biomasu ■ půlku zaplatím půlku dostanu vod bursíka ((smích publika)) ■ volám vám a říkám dobrý den kateřino mám ty kamna mám tu dotaci vše- a co tam mám↑ frknout dovnitř

(213)

KJ: (tam jít) a nasypat tu mrkev ((smích publika))

(214)

JK: mrkev↑ ((smích publika)) to by byly mrkvový kamna asi ne↑ no co je↑ ta biomasa já si říkám furt dyť já vůbec nevím co je ta biomasa proto se ptám

(215)

KJ: no biomasa je biologický odpad čili [v zásadě to co vy]

(216)

JK: [tím sme začli (na začátku)]

(217)

KJ: popisujete to všechno to všechno je bioodpad

(218)

JK: ano ■ a tím sme začli že já sem říkal to mám vzít odpadkovou koš a vyklopit ho do těch (kamen) vy ste (říkala) ne: musíte na zahradu ((smích publika))

(219)

KJ: [do kompostu]

(220)

JK: [do kompo-] no kompost sme měli už tuhle fázi ((smích publika)) ■ vy ste skončila u mrkve ■ já budu mít kompost a kdy se z toho stane↑ ta biomasa ((smích publika)) nebo kdy teda budu↑ moct přijít s lopatkou a říct teď si s tebou zatopím ty ■ biologickéj vodpade ((smích publika)) a z toho bude vůně že jo ((smích publika))

(221)

KJ: úžasná

(222)

JK: =z komínu no ne a kdy to tam vznikne nebo peletky štěpka víte co stojej peletky ■ zlatý uhlí ((smích publika))

(223)

KJ: no právě vo to de zlevnit peletky ale už dneska sou levnější než jinde bohužel teď se vyvázej naše peletky do rakouska

(224)

JK: =no

(225)

KJ: rakušani si s tim topěj zatímco my pálíme cvičky

(226)

JK: no pe- cvičky sou poměrně levný ((smích publika)) ale peletky sou drahý štěpka je docela drahá nebo si musíte štěpít sama to si koupíte stroj na to a štěpkujete celý dny ((smích publika)) a pak musíte počkat [až vám] štěpka uschne že jo ((smích publika))

(227)

KJ: [ne to mus-]

(228)

JK: čili [na tenle rok je] tajleta halda ((smích publika)) na příští rok je na- se mi nevejde na pozemek

(229)

KJ: [ne: štěpku]

(230)

KJ: =no tak můžete se dohodnout třeba já nevim kde bydlíte na jaký vesnici jestli sou tam souseďi

(231)

JK: =souseďi a žádněj zelenej tam neni ale ((smích publika))

(232)

KJ: žádněj zelenej [no to je špatný]

(233)

JK: [sme všichni cvič]kaři tam ((smích publika))

(234)

KJ: lepší je bydlet někde kde se dá udělat společnej kotel

(235)

JK: =tam dyž se zatopí tak to vypadá jak dyž se rozjela nějaká výrobná obuvi () ((smích publika))

(236)

KJ: =je nakoupíte společně ■ třeba v hostětíně tam si udělali společnou kotelnu na štěpku a celá vesnice tím topí

(237)

JK: já vim to neni případ naší vesnice ((smích publika))

(238)

KJ: neni jo: a nemůžete se s nima domluvit

(239)

JK: no to už vůbec ne ((smích publika)) ale: ee my [dáme všechny síly do toho abysme se (pozreli)]

(240)

KJ: [co tam je za lidi↑ co tam máte↑ za lidi]

(241)

JK: =ale mně neutěčete tu biomasu mi řekněte tu biomasu ■ v tom mám čurbes co je biomasa
[abych s tím moch] topit

(242)

KJ: [no biomasa]

(243)

JK: neříkejte mi že je to biologické odpad to víme↓ ((smích publika)) ale jak vznikne z toho
bordelu co mám v koši to bych to moch frknout do těch kamen který mám na to mám speciální
kamna na bio-masu ((smích publika)) tak vy ste místopředsedkyně strany zelených hele: a zůstali
sme viset na biomase ((smích publika))

(244)

KJ: my sme úplně zabředli do biomasy

(245)

JK: <no ne: no> my sme [vy ste po hlavu v biomase]

(246)

KJ: [já už mám já už mám] já už sem po hlavu v biomase a zasypaný
<štěpkou> ((smích publika))

(247)

JK: no no ale štěpka peletky to je jednoduchý to ví každé i v parlamentě ale biomasa

■

JK: ((pousmání))

((smích publika, potlesk, hudební předěl))

(248)

JK: ne tak co vůbec byste mi řekla k biomase ((smích publika)) ((smích))

(249)

KJ: ((smích)) no biomasa může docela zapáchat ale může taky dobře zatopit

(250)

JK: tak ((smích publika)) pokud de vo to druhé ((smích publika)) vo to zatopit chtěl sem se zeptat
■ dyž topim biomasou mám si na to vzít lopatku↑ ((smích publika)) nebo čepec nebo...

(251)

KJ: čepec

(252)

JK: nebo vak nebo...

(253)

KJ: čepec co je čepec↑

(254)

JK: ee pardon jak dlouho mi vydrží ale to je kilo nebo litr biomasa ((smích publika))

(255)

KJ: =co je čepec

(256)

JK: čepec je takovej jako [to co máte na hlavě] ale máte to na biomasu

(257)

KJ: [biomasa] já už to chápu biomasa je zplynovaná ((smích publika))

(258)

JK: biomasa je zplynovaná↑

(259)

KJ: zplynovaná

(260)

JK: no to když hoří

(261)

KJ: dyž hoří

(262)

JK: ale co je to co já tam přinesu ■ aby to () čaplo ■ to se ptám rozumíte↑ já všechno mám jenom nevím co tam mám dát↑ ((smích publika)) dyž to zplynuje to už sme z nejhoršího venku ((smích publika)) to říkám díky žak vim že se tam má dát tohle ale ■ řekněte mi co tam dám↑ starý šlupky vod banánů nebo co↑

(263)

KJ: no to ne: ty musíte dát <na ten kompost>

(264)

JK: tam sme byli před chvílí dvakrát ((smích publika)) a kdy je fáze kdy budu z kompostu s prvním čepcem vakem kbelíkem k těm kamnům ■ to jako ten kompost ■ já vim jak dopadne kompost já ho mám já ho leta pozoruju ((smích publika)) nikdy nevypadal že by se dal zatopit

(265)

KJ: no tím se nezatopí tím se hnojí zahrada

(266)

JK: no to děláme no a teď je ta př- převratná ekologická věc že já můžu mít kamna na biomasu nebo bioodpad a já vůbec nevím co tam e tam mám š em loupat pomeranč do toho ((smích publika)) nebo rozumíte já sem v tomle jako neznalej↑ na rozdíl vod vás↓ ((smích publika)) kateřina žak (odkašláni)

((potlesk, hudební předěl))